48՝ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 1036 — Կ. ՊՈԼԻՍ — ՇԱԲԱԹ — 6/18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1904 — 11 ՐԱՄԱԶԱՆ 1322 — 6 ԹՐԲԵՐԻՆԸ ՍԱՆԻ 1320

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՍՍԷՐԵԱՆ
ՀՐՈՒ Կ'ՈՒՂԳՈՒՒ ԱՄԷՆ ՇԱԲԱԹ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գ-ԱՐ ՌԱԻ Մ-ԱՍԱԿԻՈՒ, 38

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւնները ետ չեն տրուիր։

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱԶԱՊԻՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՈՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
اوچنجی جزو سیاسی غزتهدر
صاحبی امتیازی : اوهانس فریر
اداره خانهسی : خان خالی باب عالی جادهسی نومرو ۳۸

ԳՆԱԾԱՌՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Զօրաց համար	80 ղ.	50 ղ.
Դաւառներու համար	108 »	60 »
Դրսի երկրներու համար	25 ֆր.	13 ֆր.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, մօտ 5 տող, Մէկ տողէն աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՌԱՒԱՕՏԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԶՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Գարնան Վարդերը Զմրան Երեկոյթներուն Մէջ

Ի՞նչ հմայիչ տարիք է կեանքի գարունը։ Ամէն կողմ հրճուանք, ուրախութիւն, զուարթութիւն կը տեսնէ այդ հասակին մէջ գտնուողը և ամէն քանէ հաճոյք կ'զգայ։ Պարզ կատակ մը անվերջ ծիծաղ կը պատճառէ պատանիին և թեթեւ յաղողութիւն մը կուռ հրճուանքով կ'ողողէ անոր մատաղ սիրտը։ Նոր հագուստ մը, արդուզարդի նրբաճաշակ առարկայ մը, սիրուն նուէր մը կը խայտացնէ քանի տարեկան երիտասարդի մը կամ օրիորդի մը հոգին այնպէս, որչափ պիտի չաղդուէր տարիքն առած մարդ մը, եթէ անոր հարիւրապատիկը ձեռք անցընել յաղողած ըլլար։

Աշխարհը ճշմարտապէս դրախտ մըն է նորահասներու աչքին, որոնք դեռ կեանքի դառնութիւններէն անտեղեակ՝ երջանկութիւն, բարօրութիւն, զբօսանք ու հաճոյք կ'երազեն յաճախ։ Երեկոյթ, այս կ'ըլլայ անոնց մտածումը օրն ի բուն. ա՜խ, իրիկուն ըլլար, գործատեղիէն տուն վերադառնային, ճաշէին, հագուէին ու անկէ ետք այցելութեան երթային կամ ուրիշ ընտանիքներ այցելէին իրենց, ի՜նչ հաճոյալի կեանք է ասիկայ երկսեռ երիտասարդներու համար։ Հասակակից օրիորդներու և երիտասարդներու մէջ գտնուիլ, անոնց հետ նորբ կատակներ սրախօսութիւններ փոխանակել, գեղեցկութիւն, արժանիք, հմտութիւն ցուցադրել, մէկէն սիրուն խօսք մը, ուրիշէն փաղաքուշ յարգանք մը լսել, ահա ինչ որ կ'ըղձայ կեանքի գարունը թեւակոխողի մը սիրտը։

Եւ զանոնք այս վայելքներէն արգիլելը բացարձակապէս կոչուիլ պիտի ըլլար ընութեան պահանջներուն դէմ։ Ամէն հասակ իր պահանջումը ունի, զոր պէտք է գոհացնել։ Երիտասարդ մը կամ օրիորդ մը որ ընկերութիւններէ հեռու, ընտանեկան քաշուած մթնոլորտի մը մէջ կը մնայ, ո՛րչափ ալ ազնիւ, ազնիւ և ուսեալ ըլլայ, մշտնջենաւոր թեան, չտեսութեան հով մը կ'ունենայ վրան որ ծաղրելի կը դարձնէ զինք։ Երբ օր մը պատահաբար ընկերութեան մէջ մտնել սիրուի։ Խեղճը չի գիտեր թէ տանտիրուհին ինչպէս պէտք է բարեւել, կամ օրիորդէ մը ինչ ձեւերով հրաժեշտ առնելու է և կամ երիտասարդի մը հետ յարաբերութիւն ունենալ ինչ է։ Եւ ասանկ դեռ հարիւրաւոր կենցաղագիտական պարտակցութիւններ, որոնց անտեղեակ եղող օրիորդ մը կամ երիտասարդ մը առաջին ազիւ քայլ կը նշմարէ իր ձախաւորութիւններն ու միշտ ընկերութիւններէ հեռու քաշուիլ կ'ուզեցնէ։

Ընտանեկան երեկոյթները հաճելի ժամանցներ ըլլալէ զատ, դաստիարակչական դպրոցներ են դեռահասներուն համար, որոնք տեսակաւոր վարժութեամբ՝ ճկուն հաճոյամանք մը կ'ստանան և եթէ բարեկիրթ միջավայրէ մը չրջապատուած են, կենցաղագիտութեան ամբողջ նրբութիւնները կ'իւրացնեն անդգալապէս, ինչ որ ամէնէն աւելի մնայուն արժանիք մըն է հիմա օրիորդներու և երիտասարդներու վրայ։

Հարիւրաւոր երիտասարդներ կան այսօր, որ իրենց նոյն իսկ առեւտուրի մէջ ձեռք բերած յաղողութիւնը մասամբ կենցաղագիտութիւն կը պարտին։ Փափուկ լեզուածք մը, նուրբ սրամտութիւն մը, քաղաքավար յարգանք մը չկրնար անտեսուիլ ամէնէն խիստ մարդուն կողմէ իսկ, որ դիմացինին քաղաքավարութեան առջեւ տեղի կուտայ վերջապէս և կը նախընտրէ զայն իր միւս մրցակից արհեստակիցէն որ ո՛չ քաղաքավարութիւն գիտէ ո՛չ ալ սիրտ գրաւելու արուեստը։

Ամէն մարդ տկար կողմ մը կ'ունենայ, ասիկայ բացարձակ ճշմարտութիւն է, ուրեմն դեռ չեն կրնար մնալ աշխարհի ամէնէն հռչակուած խելացիներն իսկ. կենցաղագէտ մարդը որ ընկերութիւններու մէջ մտած, երեկոյթներու մէջ ապրած, հարիւրաւոր դասակարգէ մարդերու հետ յարաբերութիւն ունեցած է, մէկ քանի տեսակցութիւններէ ետք կը գտնէ դիմացինին տկար կողմը և իր դրաւիչ ձեւերով կը սկսի շահիլ անոր համակրանքը։ Եւ վատահ պէտք է ըլլալ որ, աշխարհի ամէն գործերը՝ հարիւրին յիսունն՝ համակրանքի վրայ հիմնուած են։ Ձեր անձին վրայ փորձեցէք. դուք իսկ շատ անգամ յանցանք մը կամ պակասութիւն մը չէ՞ք ներեր ձեր համակրած մարդուն, մինչդեռ միւսնոյն թերութիւնը եթէ ձեր հակակրած մէկուն կողմէ գործուէր, մեծ զայրոյթի առարկայ պիտի ըլլար ձեզի։

Սմուտնական աշխարհին մէջ ալ երեւոյթը նոյն է. երիտասարդի մը պարագաները պատահաբար աղջիկ մը կը տեսնեն, կը համակրին անոր շարժուձեւերուն, խօսուածքին ու վարմունքին, սիրուն կը գտնեն զայն ընդհանուր գիծերուն մէջ. օրիորդը եթէ գեղեցիկ չըլլայ իսկ, կը գրաւէ զիրենք. անկէ բաժնուելէ ետք ալ շարունակ անով կ'զբաղին։ Շատ մարդասէր աղջիկ էր կը բացագանչէ երիտասարդին մայրը. կարծես սիրտս բացին միջը դրին կը յարէ երիտասարդին քոյրը, ա՛լ պէնի մը ունի վրան կը չեշտէ երրորդ մը և իրիկուան՝ երբ ամուսնանալիք երիտասարդը տուն վերադառնայ շուկայէն, ամէնքը մէկէն վրան կ'իյնան, կ'սկսին գովեստներ շռայլել օրիորդին հասցէին. գեղեցկութեանը խօսքը չեն ըներ, իւրաքանչիւրը իր կողմէ տարբեր ձեւերու տակ կը կրկնէ օրիորդին համակրական ձեւերը և այս միահամուռ բարեխօսութիւններէն նախապաշարուած. երիտասարդը երբ աղջիկտեսի երթայ, արդէն իսկ կէս մը հաւանութիւնը տուած կ'ըլլայ անոր հետ ամուսնանալու համար։

Իրականութեան մէջ սակայն, հարցուցէք թէ ի՞նչ էր օրիորդին ցուցադրած արժէքը որ այսպէս առաջին տեսութեամբ մը գրաւեց ընտանիքին ամբողջ անդամները պատահական տեսակցութեան մը մէջ։— Շատ պարզ բան մը, այնչափ պարզ ու սովորական որ ամէն աղջիկ ալ կրնար ընել նոյն բանը. ապագայ կեսուրը ջուր մը ուզած ատեն ամէնէն առաջ ինք վազած գաւաթը լուացած ու սրբելիր ձեւով մը ներկայացած էր. ապագայ աւագը փոքրիկ գաւակը գիրկն առած ու համակրական արտայայտութիւններով գգուած էր զայն. իրեն ուղղուած հարցումի մը պատշաճօրէն պատասխանած էր, սուրճ, օշարակ ներկայացուցած ատեն չատ վարժ ձեւերով շարժած էր, տաղտկալի զրոյցը յարդարած ու վայրկենական բարեփոխութեամբ մը՝ իր իսկ ձեռքովը դրած էր զայն անոր գլուխը. վերջապէս առանց դանդաղելու, առանց անընական ձեւերու, կարճ տեսակցութեան մը մէջ ամբողջ հմայքը թափած էր հիւրերուն սրտին մէջ ու իր համակրանքովը կապած, կաչկանդած զանոնք։

Տան չորս պատերուն մէջ առանձնացած, մարդ մեծարելու, սիրտ գրաւելու, համակրանք շահելու ձեւերը գործնականապէս չտեսած օրիորդ մը պիտի չկրնար այսչափ վարժ կերպով փայլեցնել իր արժանիքը. ընդհակառակը, գուցէ կարեւորութիւն իսկ չի տար պատահաբար տեսած ընտանիքի մը և բնաւ մտքէն իսկ չանցընէր անոնց համակրանքը շահելու պարագան։ Նոյնպէս ալ երիտասարդ մը եթէ նախապէս ընտելացած չըլլար կենցաղագիտական պահանջներուն, անտաշ, կոշտ պիտի մնար երկար ատեն և իր ուղղամտութիւնն ու աշխատասիրութիւնը յաճախ պիտի զոհուէին տարդի ու անքաղաքավար ձեւերուն։

Անհաւասիկ այս տեսակէտէն դատելով, ընտանեկան հաւաքոյթները կրնան կենցաղագիտական դպրոցները նկատուիլ դեռահասներուն համար, որոնք տեսնելով ու կիրարկելով քաղաքավարական անհրաժեշտ պահանջումները, անգիտակցաբար պատրաստած կ'ըլլան նաեւ իրենց ապագան։ Հետեւապէս պէտք չէ պատուար քաշել անոնց առջեւ, երբ ընդհանրական յարգանքութեանց աւիշները ներկայանան։ Եւ սակայն ի՞նչ կարգի յարգանքութիւններ, ի՞նչ ատիճանի երեկոյթներ, անաւանիկ քուն իսկ ուշադրութեան առնելիք կէտը, որուն վրայ պէտք է ամէնէն աւելի մտածեն ծնողներն ու ընտանիքի հայրերը։

Եթէ պատուաւոր ու բարոյացուցիչ երեկոյթները փարքերը կը բարեփոխեն, միտքերը կը մարզեն, քնապկան է որ յոռի ու անպատիւ ընկերութիւններն ալ անոր հակառակ ազդեցութիւնը կը ներգործեն նորաբոյսներու վրայ։ Ասոր համար՝ կանխամտադատնուիլ պէտք է միշտ յարաբերութեան չրջանակներու ընտրութեան մէջ. ընտանեկան հաւաքոյթ մը պատուաւոր և օրինակելի ըլլալու համար անպատճառ ճոխ սալօնի մը մէջ սարքուած ըլլալու չէ. համեստ ու միջնակարգ դասակարգի ընտանիքներ կան որոնք փափկակաստութեան տեսակէտով կրնան մրցիլ ամէնէն հարուստ ընտանիքներու հետ։ Ժողովրդական դասակարգին պատկանող այս երեկոյթներուն մէջ մէկ կողմէն՝ սուագը, միւս կողմէն պարը, խօսուրտուքը, մեծարանքները ճշմարտապէս պատուաւոր միջավայր մը կը կազմեն, զերծ ամէն կաբգի սորին խօսակցութիւններէ ու խաղամոլական գրգռումներէ։

Ցանտիկին մայր մը, որ չոխոնոս աղջիկներով երեկոյթներ կը յաճախէ և հաճելի ժամանցի մը հետ մէկտեղ իր աղջիկներն ալ հանրութեան ճանչցնելու փոքձը կը կատարէ, պէտք է հետամտ ըլլայ նախապէս հասկնալու թէ, ի՞նչ կարգի երեկոյթներու պիտի տանի իր անփորձ զաւակները, որոնք պիտի գանուին հոն. և եթէ պատահաբար գանուի իսկ անհրապոյր միջավայրի մը մէջ պէտք է աչքը չորս բանայ ու զաւկներուն ընթացքը խիստ հակակշիռի ենթարկէ։

Ընտանիքի մը պէտք պէտք չէ թոյլատրէ զաւակներուն որ ամէն մարդու հագուած երիտասարդի կամ օրիորդի հետ մտերմութիւն մշակեն. կէս ժամուան տեսակցութիւն մը, կամ գիշերուան մը մտերմութիւնը կրնայ յաճախ անբուժելի աւերներ գործել դեռահասներու բարոյականին վրայ. անոնց սրտերը սպիտակ թուղթերու կը նմանին որոնց վրայ առաջին անգամ դրոշմուած գիր մը, ո՛րչափ ալ եռքէն սրբուի ու ջնջուի, դարձեալ կրնայ ախուր սրատ մը ու կործանարար հետք մը թողուլ։

Դեռահասները կեանքի ամէն պահանջներուն ընտելացնելու համար անհրաժեշտ է զանոնք ընկերութիւններու մէջ մղել, պայմանով որ սակայն պատուաւոր ու հրահանգիչ ըլլան անոնք և ծնողական անթարթ աչք մը հեռուէն հակէ անփորձներուն վրայ ու հարկ տեսած ատեն գործադրէ իր արգելիչ իշխանութիւնը. հակառակ պարագային գարնան այս խնկաբոյր վարդերը կը թառչին, կանխատանն ձմրան երեկոյթներուն մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻԴԻԹ

Զմեռնամուտի սա լալկան օրերուն չրաւ անտանելի են կիրակիները, անոնց համար որոնք վարժուած են թիթեռնիկի պէս զբօսավայրերը, բացօդեայ լեռները, պարտէզները թռչտիլ ի խնդիր ժամանցի։

Հիմա, ցուրտ, անձրեւ, ցեխ և ամայութիւն։

Ամէն մարդ ստիպուած է իր տաքուկ սենեկին քրտինքոտ ապակիները ծեծող անձրեւը դիտելու ներսէն՝ առանց պտոյտի գաղափարը մտքի հորիզոնին մօտեցնելու։

Զբօսավայրի իսնճ սազին՝ տաք սենեակին գորգերուն վրայ տապլտկող պզտիկներու ճվլտուքը յաղորդած է, ու ամառուան թեթեւ շիք քօսթիւմներուն հատկէկ վրանցները։

Վառարանները կը ճարճատին, սրտերը կը ճաթին ու այս բոլորը ուրախութեամբ կ'ողողեն տիկինները, որովհետեւ անոնք իրենց էրիմարդը կիրակի հանգիստի օրերուն իրենց դէմ վայելելու առաւելութիւնը ունին, չնորհիւ ներկայ լալկան եղանակին ու ցուրտին։

* * *

Կիրակի է։ Տեւական և անխռով քունէն կ'արթնանամ, մինչ դուրսը անձրեւը կը տեղայ անդադրում, յուսահատ ու տխուր։

Ժամերը կը սահին կ'անցնին, սակայն սրամեղութիւնը, տաղտուկը աւելի կը ծանրանայ վրաս։

Ինքնութեանը յաղթել կ'ուզեմ, յաղթել սպառնացող անձրեւին ու սառեցնող ցուրտին, որոնք խօսք մէկ ըրածի պէս միահամուռ կը շարունակեն իրենց անտանելի յամառութիւնը։

Ու դուրս կը նետուիմ, դուրս, փողոց, ընութեան թաց ծոցը։

Հին օրերէն ի վեր Սկիւտար այն վայրն է, ուր կը սիրէ ապաստանիլ գրչի ու բրիչի մարդը։ Շատ մը ծանօթ գրագէտներ հոն ծնած, հոն մնած և հոն մեռած են արդէն։ Օրուանցներէն շատեր Սկիւտարի զաւակներ են գրեթէ, հակառակ Պոլսոյ արուարձանները քաշուած ըլլալնուն և կան ալ որոնք դեռ սիրով կը տանին անոր ամառուան փոշին ու ձմեռուան ցեխը, չեմ գիտեր ինչ ընդոծին վերաբերումով մը։

Հաղիւ տունէս հեռացած թէ ոչ, միտքս կուգայ Թէոդիկը, իմ դպրոցի օրերու պատանի ընկերս, և ներկային մէջ գրչի աղբարիկս, որուն համաբերմացած եմ թէ ընդարձակ հեղինակութիւն մը պատրաստելու վրայ է. մօտերս։

Գրական վիպիթ մը, ճիշդ օրն ու օրն է կ'ըսեմ ինքնիրենս, ու չիտակ կ'ուզղուիմ այն տունը որ Պոլիսի հայկեմարը աշխատութեան աթոլիէն է այսօր։

Տաքուկ սենեակ մը, կոկիկ ու սիրուն կահաւորուած, պատերը ծանօթ դէմքերու լուսանկարներով դոց, անկիւնը միենոյն մատենադարան մը, հոս հոն օրուան թերթեր։ Սենեկին երկու ծայրերը մէկ մէկ գրասեղան, ձեռագիրներով լեցուն, հոս թուղթ, հոն թուղթ, չորս կողմը թուղթ, գիր, գրիչ և մելան։ Մի քանի մտերիմ բարեկամներ են այդ աշխատութիւնը մաքուրը առնողները։ Գլուխնին բաց, ուրախ զուարթ որոնք եկած են իրենց պաղ կիրակին տաքցնել կրակարանէն աւելի գրական ջերմութեամբ։ Մինչ հեղինակը Թէոդիկ օռէնդրի մը տիոիքտօռին պէս իր տունի նեկիլիճէով ձեռքը ժամիտ մը տուն կուգայ իր աշխատութիւններուն, ժամ առաջ իրականացնելու համար իր այնքան սիրած ու ընտրած հաւաքածոն «Պոլսի հայէվարը» անուն ժողովրդական ընդարձակ բառգիրքը։

Սենեակէն ներս մտնելուս ձեռքս ամուր կը սեղմէ Թէոդիկ ու անակնկալ այցելութենէս չփոյած մի առ մի կը ցուցադրէ իր ձեռագիր տետրակները որոնց մէջ խտացած կը գտնեմ գիշերուան անքնութիւնը, աչքի լոյսը, անդուլ յոդնութիւնը և յարատեւութիւնը։

Օրուան գրքերուն մէջ ուր առաջին տեղը կը բռնեն, նորեկներու թռուցիկ բանաստեղծութեանց փունջերը, ինչպէս նաեւ ույտուրմեօն նորավէպերը, Թէոդիկի այս լուրջ աշխատութիւնը դնահատելի կը գտնեմ ճշմարիտը խօսելով, քանի որ անոր մէջէն աշխատութիւն մը, ջանք մը դուրս կուգայ, աշխարհիկ լեզուին պատմութիւնը կը խտանայ։

Ամէն օր մեր քերաններուն մէջ վխտացող, բուն տոհմիկ ոճերը, բառերը, ասացուածները հատիկ հատիկ ժողուել, անոնց ծագումը պրպտել, ստուգաբանել, թղթել ու այլոբէնի կարգաւ շարադասել. ահա այն օրի ժինայ գիրքը զոր պատրաստելու հոգը ստանձնած է Ճանչուոր Դեմֆերու ճարտար լուսանկարիչը առանց ո՛և է մէկուն կամ գրքի օժանդակութեան։ Ինքը, մի միայն ինքը սկսած ու ինքը վերջացնելու ջերմ թափը ունի ան փակուած իր տանը մէկ սենեակին չորս պատերուն մէջ, առանց յուսահատութեան և ճանձրոյթի։ Excelsior՝ ահա իր նշանաբանը։

Ու կը դիտեմ պահ մը այդ լուրջ և յարատեւ աշխատութիւնը բարեկամիս, կը չնորհաւորեմ զինքը ու յաղողութեան ջերմ մաղթանքներով կ'ողջունեմ իր դնահատելի երկասիրութիւնը։

Դուրսը անձրեւը ա՛լ աւելի ուժգին կը ծեծէ ապակիները ու ներսը գրիչները կը սահին արագ արագ սեւցնելով թուղթի ահագին դէղերը։

Ու երբ զիրենք չզբաղեցնելու համար մեկնման ներում ինդրելով վար կ'իջնամ սանդուխներէն, միտքս կ'իյնայ ժողովրդական բառ մը, զոր կը ճակատեմ իրեն արտորնօք։

—Բառնուն թերթիկ բառը կայ Բառգիրքիդ մէջ։

=Հա՛րկաւ, կը կցէ հպարտ շնչտով մը Թրքերէն Ղրէպայրը չէ՞, այսինքն որոճացող կենդանիներու Երրորդ ստամոքսը։

—Է՛յ շատ լաւ, ժամու սահանը ունիս։ Ասոր ըսելիք չունիս ա։

=Բայց ի՞նչ ըսել է որ։

—Միշտ եկեղեցի վազող ջերմեռանդուհի, հեղնական իմաստով և կամ ամէն բանի մէջ մտնող։

— Շո՛ւտ, կը ձայնէ վարէն վերի ընդօրինակող խումբին, ժին տեսակը առէք և ժամ ամահանին արձանագրեցէք։

Եւ անմիջապէս վերինէրէն կանացի ձայն մըն է որ կ'արձագանգուի.

— Ունի՛նք, ունի՛նք։

Ու հոլանոցիս տակ պատսպար, կը բամնուիմ դիրմէ։

ԼԻԼԱ

«Ասոնք են երկնից ու երկրի ծնունդներ ամենոց սեղծուած տեսեր. ան օրը Տէր Աստուած երկիրն ու երկինքը բրաւ, ու երկրին բոլոր բոյսերը ու Տէր Աստուած երկրի վրայ տակաւին անձրեւ բերած չէր, հապա երկրին օդի կ'ելլէր ու գետնի բոլոր երեսը կը ջրէր»։

Գ. Ծն. Գլ. Բ.

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ՊՏՈՒՂԸ ՈՒ ԱՆՋԳՏԵՍԸ

(ՀԷՔԱԹ)

Իր կեանքի նորածագ արշալոյսն էր։ Նորաստեղծ Տիեզերքի արգանդէն դեռ նոր ծնած, շուրջը նայեցաւ շոլար մոլար, դիտեց, զննեց մտաւոյզ. նիներին անհուն համատեղութիւնները. զուարթնոտ բնութեան հաստատուն ցուցադրութիւնները, համակ վայելուչ, գեղեցիկ, վսեմ գտաւ, այլ նախածնողը անտուգութեան, տարակոյսի, մշտապէս հարցումներու ալեծուփ շարքին մէջ կը տատանէր, կ'օրօրուէր, կ'ապրէր իր առեղծուածային կեանքի գոհութեանը մէջ, — երջանիկ մեծագոյն, որոտալիր Զայն մը լսեց.

— « Քուկդ եմ ատոնք »։

Ամենակալին Զայնն էր։

* * *

Եւ Ադամ կ'ըմբռնէր բոլոր այն երկնային վայելչութիւնները, հոգին ցնծումով լի։ կը հրճուէր ինքն ալ կենսաներոգ բնութեան պէս, կը խաղար, կը կայտառէր կոյս, անկոխ երկրին վրայ, անմեղ. անգիտակ մանուկներու նման։ Ահ, որքան ազնիւ, յանկուցիչ կը գտնէր իր շքեղը եղերուած ածուները, երբեմնագ ծաղիկները, կարկաչաձոյն ջինջ ազբերակները, խոնարհաւոր ծառերները ու ծբամկները, ոգեոց գիւ գիւ վազքը հոգիին երգը կը ներդաշնակաւորէին կարծես։

Տարմատարմ կենդանիներու բազմաձոյլ շարքերը, որոնք իր շուրջը կը թափառէին, կ'անցնէին կը դառնային ու լեռանդամէջերէն կ'անցեռանային. կը դիտէր Ադամ ծիսաթափումով, ինչպէս Եսիվէ ալ ալ, եւս տիեզերքի ճարտարութիւնէն զարդած՝ կը դիտէր զինքը ամպերու խորերէն, գոչելով որոտագին.

— « Քուկդ եմ ատոնք.

Իսխ՝ ատոնց վրայ»։

* * *

Օրեր անցան։ Ոչ Ադամ բնութեան այդ Ամայիներէն՝ Թոյրն ու բոյրն այդ զգլխիչ վայելքներէն յափրացած, տակաւ ձանձրախտի տիրապետումը զգաց իր վրայ։ Տրտում, գլխիկոր ու վհատ էր ալ եւս. կը նայէր սրտաբեկ՝ գազաններուն, սողուններուն որոնք զոյգ էին, և ինք տիեզերքի անհունութեան մէջ մէն միայնակ. կը նայէր պիղ դէպ ի երկինք՝ թռչուններուն, որոնք անուշ ու սիրուն ճռուողումներով գոգցես իրենց երանութիւնը կ'երգէին, և սոխակին որ բուրումնաւէտ պուրակներուն գոգը ի փիթ և ի հիւ գալով ի սես վարդին գեղեցկութեան կ'երգէր, կը դայլայլէր անդադրում։ Առաւել տրտմեցաւ Ադամ, նախանձի տրտմութեամբ տրտունջներ արտաթորեց շրթներէն. «Գազանները, սողունները զոյգ զոյգ և ես միայն միայնակ. սոխակն իր վարդն ունի որուն գեղեցկութենէն արբչիւ թռչտելով, ոստոստելով կ'երգէ յար, է՞ մարդը չունենայ իր վարդը...։» Նոյն այն եսիվէի ձայնը դարձեալ լսելի եղաւ իրեն ամպերու խորերէն, երկիցս արձագանգուելով.

—«Եղիցի, եղիցի»։

* * *

Նախածնողը երբ թմբիրէն արթնցաւ, ինքզինք երանաւէտ վայրին Եդեմին մէջ գտաւ. հիացաւ, սքանչացաւ, տեսաւ դար ու դալարիք, ծառ ու ծաղիկ, հրապոյր, հմայք ամէն կողմ, ամէն խորշ և տեսաւ իր պատկերին համանման մեծ պչրուհին՝ Եւան՝ ուր Եսիվէի ճարտար ձեռներն առաւել եւս կեդրոնացուցած էին գեղ, չնորհ, հրապոյր։ Ադամ գոհ էր և իր այդ գոհունակութեան մէջ դարձեալ հակայ Եսիվէի ձայնը. «Ես եմ ստեղծողդ, վայելէ բոլոր ասոնք, բայց այս պտուղին մի դպչիր։» Եսիվէ անարեւոյթ եղաւ...։ Այն օրէն Ադամի սրտին մէջ երջանկութիւն, խոնարհութեան զգացումը ծնաւ։

* * *

Անմահութեան, երանութեան բուրաստանին գոգը, նախածնողք ապրեցան օրեր, չաբթներ երջանիկ, խաղաղ, սէր ու սիրով, այլ միօրինակ կեանքի տաղտուկը մեղկ ու ծոյլ կեանքը, իրենց մէջ տարտամ ընդդիմութիւն ու անգիտակ հեշտանքներու ու անոնցմէ տենչանքներու խաղտանքը արթնցուց։ Եւ հեշտանքներու տրիփէն աւելի զգայնոտ օր մը, — մեղքի ու անէծքի օր,—ցանկութեան խոլ վայրկեաններուն իր բոսորաթիր շրթներն իր կանացի հարուստ կուրծքը Ադամի մտաեցուց. տարփանքի այդ ջերմահեղ հպումէն սարսռեցաւ Ադամ. սիրտը բաբախել և արեան հանախնումի մը գլուխին մէջ եռալ վժալ սկսաւ, ուզեց համբուրել, վայելել այդ հեշտաբոյր պղպտիր մարմինը, այլ Եսիվէի մեծ պատուերը կարծես դեռ ականջին կը դոնչէր, «մի դպչիր»։ այլ այն գիրգ գրդանքներն, այն տաք, հեւքոտ հպումներն, ահ, կղզիէին կը գինովցրնէին զինքը, ու Ադամ այն հեշտաբոյր մարմնոյն չոյանքներէն, ու իր անդիմադրելի անզուսպ տուփանքներէն բորբոքին արբչառած, մոլեգնօրէն, առնական տուիթի կատաղի թափովն, ինկաւ, ելաւ, սրտին վրայ սեղմելու. մերկ էին. ու Ադամի պագչոտ զգայարանքները հեշտութեան մէջ կը լողային։

* * *

Ադամ այլեւս հանդարտ, հանգիստ կզգար ինքզինք. մարմնոյն երակները իրենց կատաղի պահանջումի հուսուզէն գոհացած հանդարտացած էին։ Այլ իր հրայրքոտ ըղձանքներուն յաղորդած էին հիմակ զգլուսի տուայտանքները, խղճի, հոգիի, չարատանջութիւնը։

Անսաստած էր Եսիվէի մեծ նուիրական պատուէրին։

Երկար ատեն մնաց, չուարած, մը-տածկոտ, գլուխն ի կախ, արմուկն ի ծնօտ, մինչեւ լսեց Եսիվէի անակնկալ սարսռազդեցիկ ձայնը. — «Ադամ Ա-դամ ի՞նչ բրիր»։

Վեր նայեցաւ, չփոթած, ամօթահար, տեսաւ Եսիվէի ցուրտ, խոժոռ դէմքը՝ վախցաւ, տատամսեցաւ։

«Տէր, կինս խաբեց» կմկմաց։

«Դուրս ելէ դուրս» գոռաց Եսիվէն անողոք. «անիծեալ բլլսք անիծեալ.»

Հաղիւ թէ Եսիվէ բարկալից դէմքը

դարձուցած իրմէ, Ադամ զրկուած տեսաւ զինքը Եդեմի ողջոյն վայելչութիւններէն, զրկումի ու զրկումի ցաւերու կոտտանքներէն կ'անիծէր հիմակ ինքզինքը, կ'անիծէր իր անժուժկայ, անսանձ ըղձանքները որոնց չէր կրցած դիմադրել. նախատուած, անպատ, ուլքուն զգաց ինքզինքը, յուզուեցաւ, լացաւ երկարօրէն։

* * *

Եանվէի մշտասեւեռ աչքերէն չվրիպեցաւ Ադամի զիրքը ու ապաշաւը. զղջաց մարդս ստեղծելուն ու ուելի զղջաց զայն անողոքաբար անիծելուն։ Տեսաւ անոր լացը, հեկեկանքները. Աստուածային գութի կարեկցութեան զգացումները թունդ եկան, ինքն էր որ կը զղջար հիմակ. այլ բա՛ռ, եղածը եղած էր. մարդն ու սերնդական մարդը անիծուած էր այլ եւս. ու այս մշանջենապէս պիտի զբաղեցներ Զինքը. Իր ստեղծագործի վշտերուն, լացերուն հանդէպ Եանվէի սիրտն ալ փշաքկեցաւ, բուռն հեկեկանքներով լացաւ ու լացաւ։

* * *

Ամենայնիւ անձրեւաբեր օրերուն երբ երկինք մթագնիլ կը սկսի ու ամեհի որոտումներով տեղատարափներ ուխտաբերն կը հոսին, այն օրէն ի վեր արգիլուած պտուղին համար, մարդս անիծած ըլլալու զղջումին ցաւէն՝ Եանվէի արձակած հեկեկանքներն ու արցունքներն են, որոնք երկրիս վրայ կ'իյնան, կը թափին անդադրում. ինչու որ Տէր Աստուած երկրի վրայ տակաւին անձրեւ բեռած չէր. հապա երկրեն ոգի կ'ելէր ու գետնին բոլոր երեսը կը ջրէր։

* * *

Այն անձրեւային քանի մը ժամերու որոտումներէն, տարափներէն սարսափած, անձրեւին ու անոր ծագման պարագաներուն նկատմամբ, երեսնին խաչակնքելով, ա՛յսպէս կը պատմեն մեր դաւառացի ծեր մամիկները։

ԱԲԻԿ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Նայէ Ֆրայէ Բրէսէ»ի Նոյեմբեր 16ի խմբագրականեն

Շահոյի վրայ բան մը չըլլար։ Հակառակորդ բանակները իրենց թնդանօթներուն հեռարձակութեան չափով դէմ առ դէմ կեցած են կազմ և պատրաստ, բայց յարձակման ոեւէ նշան չկայ տակաւին։ Ընդհակառակն երկուքն ալ կ'ուշխատին իրենց ամրութիւնները զօրացնելու, հողէ պատերուն մէջ մանր թնդանօթներ կը զետեղեն, զինուորներուն համար ապաստանարաններ կը շինեն պատերուն տակ։ Այս կերպով ամրացած բանակի մը ճակատին մտնելը խիստ կը դժուարանայ, մանաւանդ ա՛նկի արգելքներու գօտի մը կայ որ մօտենալը նոյն իսկ անկարելի կը դառնայ։ Ուստի կարծես թէ Բուրօքաթ-քին և Օեամա մինչեւ ցնոր անօրինութիւն կ'ուզեն իրենց դիրքերը պահել ներկայ վիճակին մէջ։ Բայց մինչ այս մինչ այն, երկու ճակատներուն միջեւ թնդանօթի կրակներ կը փոխանակուին, որոնք վերջ ի վերջոյ յառաջապահներու ընդհարում մը յառաջ կը բերեն, առանց սակայն զինուորական մեծ չարժումներու, որոնք ճակատամարտի սկզբնաւորութիւն մը համարուին։ Թշնամի յառաջապահները դադրեցուցին վերջերս իրենց անվնաս հաղորդակցութիւնները, որոնք կը կայանային իրարու կատակներ ընելու, զիրար կանչելու, և նոյն իսկ իրարու նուէրներ տալու մէջ, և նորէն սկսան զէնքի դիմել, զիրար տեսնելնուն պէս։ Հետաքրքիր չկայ մեեւերուն վրայ սկսան դարձեալ կրկնել իրենց ընդհարումները։

Բանակներուն ճակատին վրայ ամրութիւնները տարակոյս չեն թողուր թէ Ռուսք ինչպէս նաեւ Ճաբոնցիք յարձակման մը համար տկար կը զգան իրենք զիրենք, և հետեւաբար օգնական զօրքերու գալուստին կը սպասեն։ Բայց երբ երկու բանակներէն ո՛չ մին կ'ուզէ ետ քաշուիլ իր մինչեւ ցարդ բռնած տեղէն, նոյն իսկ երկուքն ալ ա՛յն տպաւորութեան տակ են որ ճակատամարտի մը սկսին, բայց ա՛յն ատեն, երբ հակառակորդը յարձակի։ Իրարու վրայ կը ձգեն գործը։ Բուրօքաթքին և Օեամա ճիշդ այս տպաւորութեան տակ են, և իրաւունք ունին։ Շահոյի վրայ զինուորական ուժերուն չափը որոշելու համար ճշգրիտ նշան մը չունինք, բայց կրնանք ենթադրել թէ երկու բանակներուն միջեւ թուական խոշոր տարբերութիւն մը չկայ։ Երկու կողմին համար ալ օգնական գունդեր հասած են, և եթէ մին միւսին վրայ ալ թուական առաւելութիւն մը ունեցած ըլլայ, բայց ա՛յնպիսի առաւելութիւն մը չի կրնար ըլլալ որ յարձակողականի մը դիմելու յանդգնութիւնն տայ իրեն։ Բայց յառաջիկայ ամսուան ընթացքին մէջ Բորթ Արթուրի անկումը միայն կրնայ իրական փոփոխութիւն մը առաջ բերել փոխադարձ ուժերուն մէջ, որովհետեւ պաշարող բանակին ամենամեծ մասը Օեամայի սարամարտութեան տակ պիտի ըլլայ։ Մինչդուն բերդերուն առջեւ Բորթ Արթուրի կռիւները ցոյց տուին թէ Ճաբոնցիք ո՛րքան թուական առաւելութեան պէտք ունին Ռուսերը այդ բերդերէն քշելու համար։ Մուքտէնի առջեւ ալ Ճաբոնցիք նախ պարտաւոր են Ռուսերը իրենց ամրութիւններէն դուրս քշել, և ապա բաց դաշտի վրայ կռիւը մղել։ Բանակ մը իր դիրքէն դուրս հանելու համար ամէնէն գործնական միջոցն է սպառնալ անոր նահանջի գծին։ Այս բանը կրնան լնել Ճաբոնցիք. կա՛մ իրենց աջ թեւէն յարձակելով Խրա՛ի վրայէն Թիլինկի դէմ, և կամ ձախ թեւէն Թայցէ գետին արեւմտեան կողմէն՝ Մուքտէնի և Սիսմինթինկի միջեւ գտնուած պրապ միջոցին վրայ։ Այս վերջին ուղղութիւնը աւելի մօտ է Բորթ Արթուրէն գալիք զօրքերուն, մինչդեռ առջին ուղղութիւնը պէտք է վարել լեռնոտ գետիններու մէջէն։ Բուրօքաթքին ալ կողմնակի չարժումներով միայն կրնայ մտածել Ճաբոնցիներուն դէմ յարձակիլ. որովհետեւ անոնց բանակին ճակատին դէմ ուղղակի յարձակում մը ապահովապէս ռուսական պարտութեան մը միայն կրնայ յանգիլ։

Առ այժմ երկու բանակներն ալ մրցում մը կ'ընեն օգնական զունդեր ընդունելու մասին։ Ասոնց հանդէպ կախում ունի սա՝ պարագան թէ երբ և որ կողմէն յարձակողակա՛ն պիտի կրկնուի դարձեալ. որովհետեւ Շահոյի վրայ ներկայ կացութեան հնարաւոր լուծումը յարձակողականն է միայն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՌԱԶՄՍՎԱՅՐԷՆ

ՌՈՒՍ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐԸ

ՔՈՒՐՕՔԻ ՄԵՌԱԾ ՉԷ

ԲՈՐԹ ԱՐԹՈՒՐԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

ԲԵՐԴԱՌԱՊԱՏԱԳԱԾԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՉՕՐ. ՆՈԿԻԻ ԿԱՐԵՑՑԵԱԼ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՁՕՐԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ՃԱԲՈՆԻ

Թուրքաստանի (Կեդր. Ասիա) առաջին բանակն հրամատար զօրավար Սերբեսքի Մանչուրիոյ տասներորդ զօրաբանակին հրամատար անուանուեցաւ իբրեւ յաջորդ զօրավար Սլուցկվրսքիի, զոր պաշտօնակ ըրած էր Բուրօքաթքին։ Մանչուրիոյ ռուս բանակին սպայակոյտի պետի փոխանորդ զօրավար Ալեքսեվ ալ երրորդ զօրաբանակին սպայակոյտի պետ անուանուեցաւ։

* Բուրօքաթքինի պաշտօնական տեղեկագիրը կը յայտարարէ թէ սեպտեմբեր 8էն մինչեւ հոկտեմբեր 24 Մուքտէնի և ուրիշ տեղեր զրկուած ռուս վիրաւորներուն թիւն է 828 սպայ և 28,479 զինուոր. իսկ հիւանդներուն թիւն է 128 սպայ եւ 3827 զինուոր։

* Ճաբոնի մեծ սպայակոյտը Լը հերքէ ռուսական աղբիւրէ բխած այն լուրը թէ զօրավար Բուրօքի մեռած ըլլայ։ Բացարձակապէս անհիմն է։

* Բուրօքիի սուտ մահէն ետքը հիմակ ալ ռուս թղթակից մը Բորթ Արթուրի ճաբոնական բանակին վերին հրամատար զօրավար Նոկիի հիւանդութեան լուրը կուտայ։ Նոյեմբեր 14 թուով կը հեռագրէ Զիֆուէ. — «Իշան բերդին առումը Ճաբոնցիներուն համար չատ կարեւոր յաջողութիւն մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ այդ բերդը ամրութեանց ներքին գօտիին բանալին է։ Բայց դեռ հաստատուած չէ գրաւման լուրը։ Հոս գտնուող ճաբոնցիք կը յայտարարեն թէ Բորթ Արթուր պիտի կրնայ դիմանալ մինչեւ Տարեգլուխ։ Սաոյգ աղբիւրէ տեղեկութիւն մը կ'ըսէ թէ զօր. Նոկի ծանր հիւանդ է։ Մանչուրիոյ ճաբոնական բանակին որկռած պաշարող բանակին մասը դարձեալ Բորթ Արթուր դարձեր է, որովհետեւ ճաբոնէն ուղղակի օգնական գունդեր կը հասնին Սեամայի։ Ոդերը նորէն գեղեցկացան։»

* Թոքիոյէ լուրեր կը հաստատեն թէ նոր զօրահանութեամբ մը ճարուն ի մօտոյ մէկ միլիոն տրամադրելի զինուոր պիտի ունենայ։

* Բորթ Արթուրի պաշարող բանակին կեդրոնէն կը հեռագրուի նոյմ. 14 թուով. — Ճաբոնցիք ընդհանուր խուժումով մը յարձակեցան արտաքին բերդերուն վրայ և գլխաւոր ամրոցներուն խրամները հասան։ Բայց այս խրամները թէ՛ խորունկ էին և թէ լայն, և ականներով ալ պաշտպանուած էին, ինչ որ բնաւ Ճաբոնցիներուն միտքէն չէր անցած։ Խրամներուն մէկ մասը ահեղ կորուստներէ վերջ առնուեցան, և դրաւուեցաւ Ռիքլանչանի հիւսիսային կողմը տանող պաշտպանուած ճամբան։ Ռուսք սակայն ընդդիմացան մէկ մասին մէջ, և Ճաբոնցիք գետնափոր ականներու դիմած են հիմա։ Հոկտեմբեր 30ի կռիւին մէջ Ճաբոնցիք 1500 հոգի կորնցուցին։ Բայց Ճաբոնական յաջողութիւնը գրեթէ անն՝նան եղած է։ Իրաւ է թէ արեւելեան Ռիքլանչանը առնուած էր, բայց Ռուսք նոր ուժերով եկան, և Ճաբոնցիները դարձեալ ետ մղեցին։

* Լոնտոնէ կը հեռագրեն թէ Նոյ. 6էն ի վեր ո՛չ պաշտօնապէս և ոչ անհատապէս ոեւէ լուր եկած չէ Բորթ Արթուրէն։ Զինացի փախստականներ Զիֆուի մէջ կը պատմեն թէ նախորդ շաբթուան վերջերը բերդաքաղաքը խստիւ ռմբակոծուեր է։ Կը յայտարարեն թէ Տալնիի մէջ Ճաբոնցիք գանկոծեր են զիրենք Բորթ Արթուրի մասին լուր բերած ըլլալնուն համար։ Ռուսք կը յայտարարեն թէ Ճաբոնցիք թունաւորեր են քաղաքին ջուրերը, ինչ որ միջազգային օրէնքով արգիլուած է։ Այս Զինացիք կր պատմեն նաեւ թէ իրենց աչքովը տեսեր են ռուս զինուորներուն գանկոծուիլը իրենց սպաներուն կողմէ, երբ անոնք կը վարանէին անօթի փոքանց խրամները երթալ։

* Միքատոյին նախագահութեամբ մեծ Խրհուրդ մը գումարուեր է պալատին մէջ, դռնփակ։ Կը կարծուի թէ խորհրդակցութիւններ կատարուեր են սա՝ մասը թէ ի՛նչ կերպով պէտք է դիմաւորել Պալթիկեան նաւատորմիղը, երբ անիկա Ծ. Արեւելեան ջուրերը մտնէ։

* Ծովակալ Ալեքսեվ Զարին մատոյց երկար տեղեկագիր մը ռազմավարչի կացութեան վրայ։ Ծովակալը Նոյ. 15ին Խրիմ գնաց, ուր պիտի բնակի երկար ատեն կազդուրուելու համար։

* Անգլիոյ Սուեւտրական Պաշտօնարանը Նոյ. 15ին ոչնաւ Հալլի միջադէպին քննութեան։ Իրբեւ ներկայացուցիչ ռուս կառավարութեան գացած էր Տքր. Հէրուզէրթ Վօտհաուզ։ Ցեռոյ ներկայացան ձկնորսները որոնք վճռական օրէն յայտարարեցին թէ ոչ ռազմանաւերք ունէին իրենց հետ և ոչ ալ իրենց մօտերը ճաբոնական թորփիլաներ կային։ Արդէն իրենց նաւերը այնքան փոքր էին որ չէին կրնար ծածկել ոեւէ թշնամի մարտնաւ։ Անգլիացի ծովային սպայ Ֆրեսերիք յայտարարեց թէ Ռուսք իրենց օրինական ծովային ճամբայէն խոտորած էին բոլորովին Հիւսիսային ծովուն մէջ, անոնք ի՛նչ գործ կրնային ունենալ ձկնորսաներուն ա՛յնքան մօտը։ Ռուսիոյ ներկայացուցիչ Տքր. Վօտհաուզ հարցուց ձկնորսներուն թէ Ռուսք ճաբոնական վտանգէ մը վախնալու պատճառ չունէի՞ն արդեօք։ Վկաները կրկնեցին թէ ատիկա գիտնալը իրենց չի վերաբերիր։

* Անգլիոյ ներքին գործոց նախարարը բանախօսութեան մը մէջ յայտարարեց թէ Անգլիոյ և Ռուսիոյ յարաբերութիւնները գոհացուցիչ վիճակի մը հասած են։ Առենարանը յիշեցուց անգլուհիֆրանսական համաձայնութիւնը, և յայտարարեց թէ Իտուարտ թագաւոր կը փափաքի բոլոր Տէրութեանց հետ հաւասարար յարաբերութիւններ ունենալ։

* Անգլիոյ ծովային նախարար Լորտ Սէլբորնի հանդէսի մը մէջ բանախօսելով, յայտարարեց թէ Միջազգային Իրաւարար Ատեանը պիտի հպատակէ Հալլի գործին յանցապարտները։ Ռուսիոյ կայսրը պիտի պատժէ Ցանձանաժողովին կողմէ իրբեւ պատասխանատու որոշուած անձերը։ Նախարարը ապա Անգլիոյ պաշտպանողական ուժերուն վրայ խօսելով, ըսաւ թէ պէտք չէ ծածկել սակայն որ Ռուսիա մեծ քայլ մը առած է դէպի Հնդկական սահմանագլուխը։ Կրնայ գալ ժամանակը որ, Սալզբրիի ըսածին պէս, Անգլիա և Ռուսիա Հնդկաստանի կողմերը իրենց «թուղթը խաղան»։ Հնդկաստան և Ռուսիա Աֆղանստանով միայն իրարմէ բաժնուած են։ Պէտք է այս մտօք ընել ամէն զինուորական կարգադրութիւն Հնդկաստանի Բանակին համար։ Ռուսիա երկաթուղիի երկու գիծ ունի դէպի Աֆղանիստան։

* Ուաշինկթընի ռուս դեսպան Բասինի յայտարարեց թէ Ռուսիա պատերազմը պիտի շարունակէ մինչեւ վերջը, այսինքն մինչեւ որ յաղթութիւնը չհի։ Իր պարտքն է կրկնել շարունակ թէ Ռուսիա երբե՛ք ոեւէ պարագայի մէջ պիտի չդադրեցնէ զինուորական գործողութիւնները։ Հաշտութեան առաջարկութիւններուն և օտար Տէրութեանց միջնորդութեան վրայ զրոյցները տարածուած են մի միայն ա՛յն պատճառաւ որ կ'ուզուի հանրութիւնը համոզել թէ, Պատերազմին վախճանը մօտալուտ է։ Կ'ուզուի այս կերպով դիւրացնել ճաբոնական փոխառութիւնը։ Ռուսիա կը մերժէ բացէ ի բաց ամէն օտար միջամտութիւն, ինչպէս Անգլիա մերժեց Գօրբաչովի Պատերազմին ժամանակ և Սեւրիկա մերժեց Սպանիական Պատերազմին ժամանակ։ Ռուսիա, որուն տարեկան եկամուտները մէկ միլիառ տողարը կ'անցնին, երբեք չի կրնար պատերազմէն ետ քաշուիլ ծախքերուն ազդեցութենէն ընկճուելով։ Սեւերդ է խօսիլ Ռուսիոյ մեծութեան և ռուսական եւեւմուտքին ամրութեան վրայ։

ԹՕՔԻՈՅԷՆ ԳՐՈՒԱՆ ՆԱՄԱԿՈՎ

Թոքիոյէն Նայէ Ֆրայէ Բրէսէի մասնաւոր թղթակից Պասօ Վիլլօ յատուկ նամակաւ պատմելով Լիաօեանկի ճակատամարտին սաստկութիւնը, կ'ըսէ թէ ճաբոնի բոլոր բարձր ընտանիքներուն մէջ սուգ կը տիրէ։ Սպայակոյտի Դեր Նախագահ Ֆուքուշիմայի որդին և երկրորդ դեր նախագահ Մէկաթայի որդին մեռնողներուն մէջ կը գտնուին։ Նաև Նակաօքա դերակոծին որդին հոգեվարք է հիւանդանոցին մէջ։ Ամէնէն աւելի Բուրօքիի բանակը կրած է մեծ կորուստներ. արգահատելի կացութեան մէջ էին այդ զօրավարին մարդիկը. տեղական թերթերը աղեխարշ պատմութիւններ կ'ընեն ճակատամարտին հետեւանօք երկու բանակներուն մէջ ալ տեսնուած դառնութիւններուն վրայ։ Նամակագիրը ճաբոնական թերթերէն առնելով ռուս զինուորներուն չահատակութիւնները պատմելէ վերջ կ'աւելցնէ. — Ռուսք իրենց բանակատեղին երկաթեայ թելերու մէջ առած են, տեղ տեղ այդ թելերը էլեկտրական հաղորդակցութեան մէջ են թնդանօթներու հետ, որոնք ինքնին կը պայթին և ռումբ կը տեղան Ճաբոնցիներուն վրայ, եթէ անոնք այդ թելերուն դպչին։ Որքան կը սխալէին այն մասնագէտները որոնք կը կարծէին թէ կարելի էր Սրատա մը կամ Վաթէրլօ մը առաջ բերել Մանչուրիոյ դաշտերուն մէջ։ Ճաբոնցիք դժուար աշխատութիւն մը ունին միշտ իրենց առջեւ, անոնք պարտաւոր են ամրացած դիրքեր խախտել, ամիսներէ ի վեր զօրացած դիրքերէ դուրս վանել թշնամին, և ասիկա՝ ա՛յնչափ զօրքերով, որո՛ն երբեք թուով աւելի չեն իրենց հակառակորդին զօրքերէն։ Լիաօեանկի ճակատամարտին մէջ ամէնէն աւելի պարծանքով ու փառքով ծածկուեր է աջ թեւին երկրորդ գունդը, որ ժամանակ մը թշնամին պաշարուելով չորս կողմէն անառելի կրակի մը մէջ գտնուեցաւ ամբողջ 24 ժամ առանց կաթիլ մը ջուրի և առանց ուտելիքի, մինչեւ որ օգնական գունդ մը եկաւ ճամբայ բացաւ անոր առջեւ։ Այդ թեւին հետեւակներուն 20րդ զօրագունդն ալ նշանաւոր հանդիսացաւ, որուն վիճակած էր ամենակարեւոր դիրք մը գրաւել ի՛նչ որ ալ ըլլայ։ Ռուսական թնդանօթներուն կրակէն բոլորովին գրեթէ փճացաւ այդ քաջամարտիկ զօրագունդը։ որուն կարգերը այսպէս ցանցաուելով հետզհետէ, դիրքը կորսուած կը համարուէր։ Այն միջոցին տեղակալ մը առաջ նետուեցաւ, գնդակահար եղած հոգեվարք դրօշակիրի մը ձեռքէն խլեց զօրագունդին դրօշը, և իր մարդոց գլուխը պնցաւ։ Իր դիւցազնական օրինակը նոր կեանք ներշնչեց ուժասպառ ճաբոնցիներուն, և մինչեւ վերջին մարդը պաշտպանեցին զիրենք։ Երբ կռիւը վերջացաւ, սպայ և զինուոր դիտապատ փռուած էին ճակատամարտի դաշտին վրայ, և հազիւ 14—15 հոգի մնացած էր ամբողջ գումարտակէն։ Ութօրեայ սասկ հրէշային կռիւներէ վերջ զարմանք պատճառելու չէ որ ճաբոնցի զինուորները անհրաժեշտ հանգիստ մը պէտք ունէին, և ի վիճակի չէին ազդուելու Ռուսերը հալածելու։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ. — Զօրավար Անտրէի ապտակահարութեան խնդիրը նախարարական մասնաւոր տագնապ մը առաջ բերաւ Ֆրանսական Դահլիճին մէջ։ Նախարարաց Խորհուրդին վերջընթեր նիստին մէջ վարչապետ Մ. Քոնպ ծանոյց թէ պատերազմական նախարար զօրավար Անտրէ իր հրաժարումը խնդրած է։ Հանրապետութեան Նախագահը ընդունեց հրաժարականը։ Անտրէի տեղ պատերազմական նախարարի պաշտօնը ընդունեց արմատական-ընկերվարական երեսփոխան Մ. Պէրթօ։ Քանի որ երեսփոխանական ժողովին բեմէն յայտարարուեցաւ թէ ֆրանսական վարչութեան գործերուն վրայ կ'ազդեն օտար տարրեր, և քանի որ յայտնի է թէ կղերական խնդրոյն պատճառաւ Վարչապետը պարտաւորուած է զգուշաւոր ընթացք մը բռնել, հարկ էր որ զօրավար Անտրէ ասպարէզէն քաշուէր։ Իր դիրքը այլ եւս պաշտպանելիք բան չէր։ Եթէ նոյն իսկ Սիլվէոնի ապտակն ալ չըլլար, զօրավար Անտրէ նախարարաց երկրորդ նիստին մէջ իր հրաժարականը պիտի տար, որովհետեւ նոր հարցապնդում մը պատրաստուած էր արդէն իրեն դէմ։ Իր տեղը կ'անցնի ոչ-զինուորական մը, արմատական-ընկերվարական Պէրթօ, որ յաճախ գաղափարակից եղած է Անտրէի, և նոյն իսկ անկէց աւելի նախանձախնդիր է որ ֆրանսական բանակը կղերական ազդեցութենէ զերծ մնայ։ Ապտակի ժողովին մէջ Պէրթօ Անտրէի կողմը բռնեց։ Պէրթօ կոչումով զինուոր չէ, այլ եւմտագէտ։ Բարիզի Սակարանին ժողովին 70 անդամներէն մին է։ 52 տարեկան է։ 11 տարիէ ի վեր երեսփոխան է։ Եւ ինքզինքը այն ժամանակէն ի վեր նուիրած է Բանակին խնդիրներուն։ Սակարանի խնդիրներով այլ եւս չի հետաքրքրուիր, թէև անդամակցութիւնը ձգած չէ։ Երեսփ. Ժողովին մէջ հեղինակութիւն մը ստացաւ քիչ ատենէն զինուորական խնդիրներու համար, և 1902ի զինուորական եւմտացոյցին տեղեկաբերն էր։ Երկամեայ զինուորական ծառայութեան առաջարկուն Պէրթօ էր։ Այս մասին իր աշխատակիցն էր գնդապետ Վալլաբրէգ, որ զօրավար Անտրէի դիւանապետն է։ Բանակներու հրամանատարութեան մէջ փոփոխութիւն պիտի չըլլայ։ Զօրավար Անտրէ արդէն տարիէ մը ի վեր հանգստեան կոչուելու տարիքին հասած էր, որովհետեւ 65 տարեկան էր։ Ուստի ո և է զօրաքանակի հրամանատար պիտի չանուանուի։ Այս առաջին փոփոխութիւնն է որ կը կատարուի Բոնպի Դահլիճին մէջ երկուքուկէս տարիէ ի վեր։ Վալտէք Ռուսոյի Դահլիճին մէջ ալ այսպիսի փոփոխութիւն մը եղաւ, երբ զօրավար Կալիֆէ հրաժարական տուաւ։ 1900ին Մայիսի կիսուն Ֆնտրէ Կալիֆէի յաջորդեց, որովհետեւ Կալիֆէ Սգաշանսներուն հետ իր ընտրութեան պատճառաւ Վալտէք Ռուսոյի վստահութիւնը կորնցուցած էր։ Անտրէ ալ վերջերս Մ. Բոնպի վստահութիւնը կորնցուցած էր, իր Ֆրան Մասոն ըլլալուն համար, որմէ տեղեկութիւն չունէր Վարչապետը։ Անցեալ քանի մը օրերէն ի վեր Մ. Բոնպ համոզեց Անտրէն որպէսզի հրաժարականը տայ, քանի որ իր անդամակցութիւնը կրնայ վտանգել Դահլիճին գոյութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ սակայն Դահլիճին դիրքը քիչ մը խախտած է Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուր հաղիւ թէ անցեալ օր երկու ձայնի մեծամասնութիւն միայն ունեցաւ, բայց խնդիրը կը փոխուի՝ եթէ հերձուածեալ Արմատականները այժ տան Դահլիճին, քանի որ իրենց կուսակցութիւնն ընտրուեցաւ նոր նախարարը։

* Պէրթօ առաջին ոչ-զինուորական պատերազմական նախարարը չէ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրէսնէ, Գ. Հանրապետութեան առաջնակարգ գործակիցներէն մին, կամպէթայի աջ բազուկը, քանիցս վարեց այդ պաշտօնը, և Ֆրանսայի զինուորական զօրութեան կազմակերպութեան մէջ մեծ դեր մը կատարեց։ Երկրորդ օրինակ մըն ալ է Քավէնեաք, որ իրբեւ պատերազմական նախարար Պրիսօնի Դահլիճին մէջ, և Տրէյֆիւսի դատավարութեան մէջ գնդապետ Հանրիի խարդախութիւնը երեւան հանեց։ Բայց ինչ որ պատահած չէ ոչ մէկ տեղ, հիմա Ֆրանսայի մէջ կը պատահի։ Բարիզի Սակարանին փոխանակագրի միջնորդներէն մին պատերազմական նախարար կ'ըլլայ։ Նայէ Ֆրայէ Բրէսէ կը ստանայ ոչ-զինուորական պատերազմական նախարարնելուն մէջ յիշել նաեւ Մ. Բրիանը, որ պահ մը այդ պաշտօնն ալ վարեց Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան հետ։

* Դատական նախարարութեան քաջիկներէն մին զօրավար Անտրէի հիւանդութիւնը քննելով տեղեկագիր մը պիտի տայ, որուն վրայ պիտի որոշուի թէ Սիլվէոն ոստիկանական դատարանի մը կողմէ պէտք է դատուի թէ եղեռնադատ ատեանին կողմէ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀՈՒՍԿԱ ԾԷ ՀԱԳԷՈՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԵԹԵՐՍԲՈՒՐԿ, Նոյմ. 17. — Բորթ Արթուրի հրամատար Զօր. Պրէօսկլ, ամսոյս 3ին. Զարին Դահակութեան տարեդարձին օրը, Ն. Վեհափառութեան հեռագիր մը ուղղելով, իր և պահակազօրաց չնորհաւորութիւնները մատուցած է, ծանուցանելով թէ 9 օրէ ի վեր Ճաբոնցիներուն ըրած բոլոր յարձակումները ետ մղուած են։

— Զօր. Բուրօքաթքին կը հեռագրէ կայսեր։ — «Ամսոյս 15ի իրիկունը, Ճաբոնցիք յարձակողականի սկսան մեր Լիչինբուրի դիրքերուն դէմ, բայց ետ մղուեցան։»

ԲԱՐԻԶ. — Ռուսերը Նոյ. 9ին ետ մղեցին Ճաբոնցիներուն մէկ յարձակումը՝ Բորթ Արթուրի հիւսիսային պատնէշներուն դէմ։ Ռուսերը ունեցան 70 սպանեալ և 400 վիրաւոր։ Զրոյց կայ թէ Զօր. Սթէսսէլ թեթեւապէս վիրաւորուեր է գլխէն։

— Սէուլէ կը ծանուցուի թէ Ճաբոնցիք մտադիր են Քորէայի մէջ զօրաբանակ մը կազմել Քորէացի զինուորներէ. Ճաբոնցի սպաներու հրամատարութեան ներքեւ։ Այս զօրաբանակին պաշտօնը պիտի ըլլայ Վլատիվոսթոքի դէմ գործել։

ԲԵԹԵՐՍԲՈՒՐԿ. — Վլատիվոսթոքի ռուսական նաւատորմէն «Ռօսիա», «Գրոմոպոյ» և «Պոկադիր» յածանաւերը բոլորովին աւարտեցին իրենց նորոգութիւնները. և այժմ կարող են դէպի ծով բացուիլ։

ԼԻԶՈՆ. — Պալթիկի նաւաբաժինը, որ Նոյմ. 16ի գիշերը Տաքարէ (Սենեկալ) մեկնած էր դէպի հարաւ, Պիսակոսի Բորթուկէզ արքիպեղագոսին բացերը տեսնուեր է։

ԼՈՆՏՈՆ. — «Սէնդրըլ Նիւզ» կը ծանուցանէ թէ Ճաբոնցիք Նոյեմ. 19ի համար յառաջխաղացութիւն մը կարգադրած են, որուն նպատակն է ռուսական կեդրոնին դիրքերը խզել, Մուքտէնի հարաւային կողմը։

— Միւս կողմէ Լիաօ-Եանկէ կը հեռագրուի թէ Ճաբոնցիք մեծամեծ ոյժեր համախմբած են, Ռուսաց աջեւեան ճակատին դէմ ճակատամարտ մը մղելու նպատակաւ։

ԲԱՐԻԶ. — Շանկայէ չինական աղբիւրէ քաշուած հեռագրեր կը հաստատեն թէ Շաֆէօ գեղը արդէն բոլորովին սառած է և Ճաբոնական բանակը անցած է զայն Շաֆէօ Բուի կողմն։

ԼՈՆՏՈՆ. — «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը յայտարարէ թէ սուտ կը համարի «Բազպոյնի»ի հրամատարին տուած լուրերը, Բորթ Արթուրի կացութեան վրայ, ծանուցանելով թէ բերդաքաղաքը դեռ երկար ատեն կրնայ դիմանալ։ Անգլ. թերթը կը կարծէ թէ Բորթ Արթուր 20 օրէն աւելի դիմանալու անկարող է։

ՎԻԼՆԱ. — Մանչուրիոյ Բ. զօրաբանակին հրամատար զօր. Կրիբենպերկ այսօր մեկնեցաւ պատերազմի վայրը։

ԼԻԶԼԻ. — Պալթիկի նաւատորմին ամբողջացուցիչ նաւաբաժինը, որ 5 յածանաւ և 8 թորփիլանաւ կը պարունակէ, երէկ մեկնեցաւ։

ՄՈՒԿՏԷՆ. — Զրոյցի մը նայելով, 6000 Ճաբոնցիք ցամաք ելած են Ինքէու և Բիցէվօ։

ՎԻՆՆԱ. — Երեսփ. Ժողովը այսօր վերսկսաւ իր աշխատութիւնները։ Նիմտական նախարար Մ. Բէսէլ ներկայացուց 1905 տարեշրջանի եւմտացոյցը, ինչպէս նաեւ վեց ամսուան առժամեայ եւմտացոյց մը, յայտարարելով թէ եւմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը այն ատեն միայն կրնայ պահուիլ երբ ամէն պաշտօնատնց եւմտացոյցներուն մէջ խնայողութիւններ ըլլան։ Ապա վարչապետ Մ. Բէօրպէր խօսք առնելով, նախ հաստատեց թէ զինակցութիւնները կը շարունակուին և բոլոր օտար տէրութեանց հետ յարաբերութիւնները բարեկամական են։ Ցեռոյ ներքին կացութեան վրայ խօսելով. կոչում ըրաւ Ժողովին, յորդորելով որ արգասաւոր աշխատութիւն մը ունենայ։ Վարչապետին ճառը ծափերով ընդունուեցաւ, բայց նաեւ քանիցս ընդմիջուեցաւ մեծ ժխորով, մանաւանդ երբ ատենաբանը չնանց արդարացնել կառավարութեան ընթացքը, Ինսպրուքի իտալական համալսարանի խնդրոյն մէջ։ Վարչապետին ճառէն վերջ, Ժողովը սկսաւ վիճաբանել կառավարական յայտարարութեան վրայ։ Ինսպրուքի երեսփոխան Մ. Երլէր (գերման) չատ բուռն խօսքերով յարձակեցաւ Մ. Բէօրպէրի, ինչպէս նաեւ Թիրոլի կառավարիչ Պարոն Ֆոն Շեմարէնտաուի վրայ։ Վարչապետը պատասխանելով, ազդուելով հերքեց Թիրոլի կառավարչին և զրքերուն դէմ եղած ամբաստանութիւնը, որոնք, ըսաւ, լիովին կատարեցին իրենց պարտականութիւնը։ Վիճաբանութեան շարունակութիւնը վաղուան թողուեցաւ։

ԴԵՂԵՑԻԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԻՇՏ ՈՒԶԱՆՆԻ-ՀԻՇՏ ՓՆՏՐՈՒՄՆԻ «ԺԱՄԱՆՑ ԿԱՄ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵԱՂՍԻ»

Զ. Տ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ընտանեկան անմեղ զբօսանքներու դեղեցիկ հաւաքածոյ մը։—

Այլ եւս մի՛ ըսէք թէ գիշերներն երկարեցան, ձմեռը ի՛նչպէս ժամանակ պիտի անցընենք։ Առէք «Ժամանց» մը և կրնաք ամբողջ ձմեռը զուարճանալ և զուարճացնել ձեր հիւրերը։—

Անհրաժեշտ ամէն մարդու։— Անհրաժեշտ ամէն ընտանիքի։

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով և հեղինակին քով Կ. Պոլիս Պայազիտ Հաուզ։

Գին 5 Դոլարեկան

Առիթէն օգտուեցէ՛ք

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՇՆՈՐՀԱՎԱՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Տ. Տ. ՍԱՀԱԿ Բ.

ՊՕԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ս. Կաթողիկոսը, մէկ քանի օրէ ի վեր աչքի ցաւէ կը տառապի։ Այս առթիւ լուր ղրկուեցաւ ակնաբոյժ Տօք. Էմմէրեանի որպէսզի գայ և քննէ Ն. Ս. Օծութեան աչքերը։

*** Մայր Եկեղեցւոյ փոխ-առաջնորդէրցը Թաղ. Խորհրդոյ դիւանը երէկ Ս. Կաթողիկոսին այցելութիւն տուին, և Թաղացի ժողովուրդին փափաքանաց համաձայն, խնդրեցին որ վաղը առաւօտ կիրակի՝ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատարագ մատուցանէ, ինչպէս արդէն խոստացած էր։ Սակայն Ն. Ս. Օծութիւն իր աչքին ակարութիւնը և մեկնելու պատրաստութիւններով զբաղած ըլլալը յայտնելով, ցաւ յայտնեց որ չպիտի կրնայ ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալ։ Թաղ. Խորհուրդը թէեւ ջերմապէս խնդրեց, բայց Ն. Ս. Օծութիւն չկրցաւ ընդունիլ։

*** Երուսաղէմատան մէջ մէկ քանի օրէ ի վեր պատրաստութիւններ կը տեսնուին մեկնման առթիւ։

*** Մարտիկ էֆ. Շիրինեան իբրեւ նուէր մօտաւորապէս 3000 օրինակ դպրոցական տետրակներ յանձնեց երէկ Ս. Կաթողիկոսին Կիլիկիոյ վարժարաններու աղքատ ուսանողներու համար։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔը երէկ շնորհաւորական այցելութիւններ ընդունեց իր Կ. Պոլսոյ Պատրիարք ընտրուելուն իններորդ տարեդարձին առթիւ։

Մամագրութիւնս ալ այս առթիւ իր որդիական շնորհաւորութիւնները կը մատուցանէ Ն. Սրբազնութեան։

ՀԻԵՇՏԱԿԱՊԵՏԱՅՆ Գաբրիէլի և Միքայէլի անուան տօնը ըլլալով, այսօր Պատ. փոխ. Տ. Գաբրիէլ եպս. Ճէվահիրճեան շնորհաւորական այցելութիւններ կ'ընդունի։ Նոյնպէս շնորհաւորական այցելութիւններ կընդունին Վեհ. Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան և Վեհ. Միքայէլ էֆ. Մամիկոնեան։ Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսը և Ս. Պատրիարք Հայրը յատուկ այցաքարտերով կը շնորհաւորեն թէ փոխ. Սրբազանը և թէ Նորատունկեան և Միքայէլեան էֆէնտիները։

ԴԱՏԱՍԱՆԱԿԱՆ խորհուրդը երէկ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ նախագահութեամբ փոխանորդ Սրբազանին և զբաղեցաւ կարգ մը ամբաստանական խնդիրներով։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴը իր չաբաթական նիստը գումարեց երէկ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ և զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով։

1. Ներկայ 1904-905 տարւոյ, մայրաքաղաքիս վարժարաններու վիճակացոյցի պատրաստութեան առթիւ, Խորհուրդը հարկ դատեց որ պաշտօնի վրայ գտնուած ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց մէկ ցուցակն ալ կազմուի, նշանակելով իւրաքանչիւր պաշտօնէի վկայականի վերաբերեալ կարեւոր ծանօթութիւնները և անոր համաձայն առանց վկայականի Ուսուցչաց և Ուսուցչուհեաց մասին վերջնապէս ի գործ դնել Կազմական Կանոնագրին և յաւելուածական որոշմանց տրամադրութիւնները։

2. Պայազիտի առաջին. Տեղապահ Տ. Էմմանուէլ Մ. Վ. Պալեան Ս. Պատրիարք Հօր ղրկած էր Պայազիտի և Ալաշկերտի վարժարաններուն անցեալ տարեշրջանի վիճակացոյցները։ Նոյնպէս Բաբերդի Քանթա գիւղի նպաստնկալ վարժարանին Հոգաբարձութիւնը Ս. Պատրիարք հօրմէն յանձնարարել վարժարանի հոգաբարձութեան, Կազմ. Կանոնագրին և ուսմանց ծրագրին հետեւողութեամբ շարունակել դասախօսութիւնները համաձայնեցնելով զանոնք տեղական պայմաններուն։ Դ. Դիտուելով որ Թիզանի որբանոցի ուսմանց ճիւղին մէջ կը պակսէին, իրագիտութեան, պատմութեան, ջնջագրութեան և գեղագրութեան դասերը՝ որոշուեցաւ խնդրել Ս. Պատրիարք հօրմէն որ հաճի յանձնարարել Հոգաբարձութեան՝ այդ ճիւղերը ևս դասախօսել տալու համար Որբանոցի սանուց և առաջիկայ տարի ալ ղրկել անոնց քննութեանց ընդհանուր մէկ վիճակացոյցը։

3. Կիրասոնէն Թովմաս էֆ. Գարադաշեան գրով մը ղրկած էր վարժարանի աշակերտաց վիճակացոյց տետրակներու նմոյշները և կը խնդրէր վաւերացնել զանոնք, խոստանալով նիւթական հատուցումներ ընել, թէ քաղաքին երկսեռ վարժարանաց վերաչինութեան ծախուց առթիւ և թէ ի Նպաստ ուսուցչաց Օգնութեան Մնտուկին։ Ըստ որում ներկայացեալ տետրակները դասագրքի հանգամանք չունէին, աւելորդ նկատուեցաւ անոնց վաւերացումը։

4. Խորհուրդը գոհութեամբ տեղեկացաւ որ ուսուցիչ Յակոբ էֆ. Նիկողոսեան Բերա Բանկալթի գիշերօթիկ և ցերեկեայ վարժարան մը հաստատած է և Ս. Պատրիարք հայրը արդէն քաջալերական գիր մը ուղարկած ըլլալով հիմնադրին, որոշեց արձանագրել։

ԱՐՍԼԱՆՊԷԿՑԻ Սրիստակէս էֆ. Վէլիսեան, իր որդւոյն՝ Սրշաւիր էֆ. Վէլիսեանի ամուսնութեան առթիւ մէկ օսմ. ոսկի նուիրած է Ազգ. Հիւանդանոցին ձեռամբ Շահէն էֆ. Տիւզեանի։ Կը խնդրուի Պատ. Հոգաբարձութենէն կնկալագրով մը ստանալ այս գումարը Խմբագրատունէս։

ԱՄԵՐԻԿԱԲՆԱԿ ծանօթ վաճառական Յովհաննէս էֆ. Թավշանճեան մասնակցած էր Ս. Լուսի արուեստահանդէսին թանկարժէք գորգեր ցուցադրելով պարսկական տաղաւարին մէջ։ Ուրախութեամբ կը լսենք թէ Սրուեստահանդէսին յանձնաժողովը առաջին կարգի վկայականով մը պատուած է այս անգամ համակրելի և յարգելի վաճառականը։ Կը խնդրենք Թավշանճեան էֆ.ի առեւտրական այս յաջողութեան համար, ինչ որ ո՛չ նուազ պատուաբեր է օսմ. վաճառականութեան համար ևս։

ՀԻԻԱՆԴԱՆՈՑԻ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ Տիկ. Հռիփսիմէ Գ. Հարէնց ըստ իր բարի սովորութեան տասը օսմ. ոսկի նուիրած է Հիւանդանոցին ի յիշատակ իր հանգուցեալ ամուսնոյն Գաբրիէլ էֆ. Հարէնցի, անոր անուան տարեդարձին առթիւ։

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ»ի մէջ կը կարդանք. — «Ճիպալիթպի անկիւրան հպիսկոպոս Վեր. Հայր Բօլինս, որ տեղւոյս անկիւրան երէցին ընկերակցութեամբ անցեալ շաբթու մէջ Ազգ. Առաջնորդարան այցելելով տեսակցած էր պատ. փոխանորդ հօր հետ, նոյն օրը այցելած է նաեւ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին, որուն հոյակապ շինուածքին վրայ իր հիացումը յայտնելէ յետոյ՝ հարցումներ ըրած է փոխանորդին Հայ. եկեղեցւոյ հին ու նոր ճարտարապետական ձեւերու տարբերութեան և անոր ծէսերուն վրայ։ Անցեալ շաբաթ օր եւս, կէս օրէ առաջ վեր. հայր Բօլինս փափաքելով ներկայ գտնուիլ հայ հարսանեկան արարողութեան մը, քաղաքիս անգլիական հիւպատոսին հետ՝ ուր հրաւիրուած էր Գրիգոր էֆ. Դուլյումճեանի կողմէ, իր աղջկան հարսանեկան հանդէսին, եկաւ առաջնորդարան և փոխանորդին հետ կարճատեւ տեսակցութիւնէ մը յետոյ միասին իջան Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին ուր պսակի արարողութեան սկիզբէն մինչեւ վերջը ներկայ գտնուեցան հիւպատոսը և հայր Բօլինս որ պսակադրութիւնէն յետոյ հրաւիրանօք պատ. փոխանորդին, գաւազան և խաչ ի ձեռին անգլիերէն լեզուաւ պարագային յարմար աղօթք մը ըսաւ և իր օրհնութիւնները տուաւ նորապսակ ամոլին»։

ԲԵՐԱԳԵՆ կրթասէր անձ մը առջի օր այցելելով Սամաթիոյ Հայ. Հոսմէականաց վարժարանը, աշակերտները քննած և խիստ գոհ մնացած է դպրոցին բարոյական և կրթական բարեկարգութենէն։ Ցիշեալ ազգայինը առաջարկած է ի յիշատակ իր այս այցելութեան խրախուսական նուէր մը ընել դպրոցին և տեսչութեան խնդրանքին վրայ, մէկ տարուան Մանզումէի էֆֆեար նուիրած է նոյն դպրոցին, զոր իր փափաքին համեմատ կ'սկսինք ղրկել առաջիկայ երկուշաբթիէն սկսեալ։

ԱԶԳ. — Յառաջիկայ կիրակէ, 7 Նոյմ. Ս. եկեղեցւոյս ծանամբութիւնը ըլլալով, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը յատկապէս հրաւիրեալ է Ս. Պատարագ մատուցանել և իր հոգեշունչ քարոզութեամբ մխիթարել թաղեցի և ուխտաւոր բարեպաշտ ժողովուրդը։ Ծանուցանելով զայս ի գիտութիւն մասնաւորապէս ուխտաւոր հաստատութեան։

Ի դիմաց Թաղ. Խորհ. Ս. Հրեշ. Եկեղ.
Ատենադպիր Վ. Ատենապետ
ԾՐ. ՔԷՕՔԼԻԻԵԱՆ ՍԱՀԱԿ ԴՐԼՃԸԵԱՆ

ԱԶԳ. — Բարեյիշատակ Միքայէլ էֆ. Յակոբեանի ազնուափայլ ընտանեաց փափաքանաց համաձայն, յառաջիկայ կիրակի 7 Նոյեմբեր, հանգուցելոյն անուան առթիւ, Պատ. Փոխանորդ Գեր. Գաբրիէլ եպսկ. Ճէվահիրճեան, Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ թաղիս Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն մէջ և յաւարտ պատարագի, հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցելոյն գերեզմանին վրայ։

Սկզբնաւորութիւն Ս. Պատարագի ի ժամ 4½ (Ը. Թ.)։

Ի դիմաց Թաղ. Խորհրդոյ Սամաթիոյ
Վ. Ատենադպիրի Ատենապետ
ԱՆՏՈՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆ Յ. ՁԻԼՃԵԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ԽՆԴՐԱՆՔԸ

Տէր խմբագիր,

Կարդացի Ձեր երէկուան թերթին մէջ թէ Ս. Պատրիարքը իր հայրական պաշտպանութիւնը նուիրած է այն ուսանողին, որ Բժշկ. Վարժարանին մէջ իր ուսումը շարունակելու համար նիւթական օժանդակութեան մը կարօտը ունէր։

Սակէց առաջ Ձեր սիրուած թերթին միջոցաւ նոյնպէս Պեպական վարժարաններ յաճախող երկու ուսանողներ պաշտպան դրած էին, ասիկա ո՛րչափ մը պատիւ կը բերէ բարեսէրներու, նոյնպէս պատիւ մըն է նաեւ թերթիդ բարոյական ազդեցութեան։

Այդ կարգի կարօտներէն մին ալ ես եմ։ Սկիզբէն ի վեր սեւ ներս պահած թէև կը շարունակէի վարժարանս, բայց ա՛լ համբերութիւնս հատած է չեմ կարող երկու գործ միանդամայն տանիլ, թէ՛ աշխատիլ պատառ մը հաց ճարելու համար և թէ վարժարան երթալ, դեղագործութիւն սորվելու։

Մէկ երկու տարի, ճիշտ այս պատճառով, չի կրնալով յաճախել վարժարան կանոնաւոր կերպով, մնայի նոյն կարգին մէջ, քանի որ այն դեղարանը ուր կ'աշխատիմ, վերջապէս թոյլ չտար որ օրը կէս առ կէս բացակայ ըլլամ։

Գործնական դեղագործութիւնը կատարելապէս գիտեմ, բայց ինչ օգուտ որ այդչափը չբաւեր վկայական ստանալու համար, քանի որ Վարժարանին կանոնագիրին համաձայն պէտք է երեք տարի հետեւիլ դասաւանդութեանց։

Հիմա դարձեալ կ'աշխատիմ, չէ՞ մի որ ուսումէն առաջ հաց պէտք է։ Բայց վե՞րջը։ Այսպէսով տարիներ պիտի զոհեմ, ամբողջ կեանքս պիտի մաշեցնեմ, առանց արդիւնք մը ձեռք բերելու։

Ուստի, ես ալ պարտաւորած, գըլուխս ծուռ կը դիմեմ բարեսէրներու գթութեան։ Կը մաղթեմ որ ես վերջինը ըլլամ կարօտ ուսանողներուն մէջ։ Բայց պէտքը պէտք է, իր բոլոր տառապեցնող ստիպողութեամբ։

Գթութիւն մը՝ աղերսելով կը խնդրեմ։ Ո՛չ մէկը ունիմ, մեր մինակ և անտէր եմ։ Ամսական շատ փոքր գումարով մը կրնամ ինքզինքս պատսպարել։ բայց ահա՛ այդ է պակասը։

Սակայն դեռ յոյս չեմ կորցուցած։ Հարկաւ կրթասէր անձնաւորութիւն մը կը հաճի առանկ նպաստ մը տալ ինձի պէս խեղճ ուսանողի մը, որ երկու տարուան շրջան մը ունի աւարտելիք։

Անպատճառ նպաստ մը չէ պահանջած. փոխառութեան ձեւով մըն ալ իմ կարօտութիւններս կրնան մեղմանալ և կը խոստանամ ի վերջոյ հատուցանել։ երբ աւարտեմ շրջանս։ Այդչափ մը սիրտ կը կրկնք վերջապէս։

Ապահովելու համար թէ ապարդիւն տեղ մը չպիտի յատկացնեն կրթասէրներ իրենց նպաստը, կը խոստանամ ամէն ատեն վկայագիրներ բերել ուսուցիչներէս, իմ՝ դասերուն հետեւիլս և անոնց մէջ յաջող ըլլալս ցոյց տուող։

Տէր Խմբագիր,

Անտէր ուսանող մը որու կրնայ դիմել բարերար մը գտնելու համար։ Ձեր ազգօգուտ թերթը քանիցս օրինակը տուաւ այս տեսակ ազնուութիւններու, հետեւաբար լիայոյս կը դիմեմ Ձեզի այս կարօտակէզ նամակիս հրատարակութեան համար։ Է՛հ գուցէ բաղդը քիչ մը կը ժպտի, բարեսիրտ կրթասէրի մը միջոցով։

***

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

18 Նոյեմբեր 1904

Հեռագրական գործակալութիւնը գիները մինչեւ ուշ ատեն Բարիզի Պօրսային գիները չհաղորդեց մեզի։

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԹԵՄ

Վաղը կիրակի 5 Նոյեմբեր, պիտի քարոզեն,

Բերայի մէջ ժամը 4ին Բրօֆ. Ե. Հ. ՃէՃիզեան։

Կէտիկ Փաշայի Ամերիկեան վարժարանին մէջ ժամը 5.15 Վեր. Տօքթ. Ճ. Ֆ. Կրին։

Սկիւտարի մէջ ժամը 5ին Վեր. Արսէն Շմաւոնեան։

Պայպէ Հաուզի մէջ ժամը 4.45ին Վեր. Ե. Գ. Գրիգորեան (Թրքերէն)։

Խասգիւղի մէջ ժամը 7.30ին Պատ. Ս. Զորիկեան։

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՐԷՍՄԸ ՍԼԻՍԻ

Տիւնքի Ճիւմաա կիւնիւ Սէլամլըգ ըսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի չէրիֆիֆնտէ իճրա պույրուլմըշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ԿՈՅՍ. ՊԱՅԱՏԻՆ ՄԷՋ. — Ցունաց Պատրիարքը. — Ցունաց Տ. Եռաքիմ Պատրիարքը մասնաւոր հրաւէրով առջի օր, ընկերակցութեամբ գործակատար Իքիատիս էֆ.ի, Կայս. Պալատ երթալով պատիւը ունեցաւ իֆթարի սեղանին մասնակցելու։ Սեղանը յարդարուած էր Ա. սենեկապետ Հաճի Ալի փաշայի յարկաբաժնին մէջ։ Միւս հրաւիրեալներն էին Առեւտր. և Հանրագուտ Շինութեանց Նախարար Զիհնի փաշա, Նլմտական Նախարդ. Նախարար Բէշտա փաշա, Բ. Դրան Կնքապահ Մէհմէտ Սլի պէյ և երկու իլէմաներ։ Նոյն սրահին մէջ յարդարուած ուրիշ սեղանի մը ներկայ էին Մեծ Լօղոթէթը Արիսթարքի պէյ, գործակատարը ևն.։ Իֆթարէն ետք, Հաճի Սլի փաշա, Պատրիարքին առեւտելով Կայս. բարեւները, աւանդական դրամական պարգեւը յանձնեց Ն. Սրբազնութեան, յանուն Վեհ. Կայսեր։ Պարգեւներ տրուեցան նաեւ Մեծ Լօղոթէթին և Գործակատարին։

ՑՈՐԵՆԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. — Նոր որոշման մը համաձայն ցորենին վաճառման մէջ ֆիւէի դրութիւնը արգիլուած էր և գինը լիմրայով պիտի որոշուէր։ Այսու հանդերձ, Էնկիւրիի մէջ քիլէի դրութիւնը կը շարունակուի, ինչ որ խարդախութիւնը կը դիւրացնէ առեւտուրին մէջ և Պետական գանձին կը վնասէ։ Այս առթիւ, Մեծ Եպարքոսութիւնը խիստ հրամաններ ղրկեց բոլոր նահանգները, որպէս զի ցորենը քիլոկրամով ծախելու դրութեան ուշադրութիւն ընծայուի։ Ակէց զատ պարկերով էնկիւրի հասնող ցորենները խնամով պիտի կշռուին «քանդար»ով։

ՄԻՍԻ ԳԻՆԸ. — Միսի սղութեան առաջքը առնելու համար, Կայս. Իրատէ մը հրամայեց ծանուցանել ոչխար ղրկող գաւառներուն, որպէս զի հսկողութիւն կատարուի ոչխարներու կանոնաւոր առաքման մասին։ Նոյնպէս հրամայուեցաւ շուտով աւարտել Պոլիս ներածման ձեւակերպութիւնները։

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ. — Ուսուրդ վաcտերը.—Երկրորդ և երրորդ զօրաբանակներուն մէջ կազմուած թեթեւաձիկ ոստրդ վաշտերուն բոլոր պէտքերը աւարտեցան։ Այս վաշտերուն պաշտօնն է հալածել աւազակախումբերը։

ՄՂԿԻԹ-ՎԱԿՕՆ. — Կայս. Իրատէի մը համաձայն, Արքունի Նաւարանին գործարաններուն մէջ մղկիթ-վակօն մը կը շինուի. Հիճազի երկաթուղիին համար։ Այս վակօնը այն ձեւով պիտի շինուի որ միհրապը միշտ հարաւակողմը դառնայ։ Վակօնը պիտի յարդարուի Հէրէքէի գործարանին արաւրութիւններովը։

ԴՐՈՇՄԱՏՈՒՐԻ նոր օրէնքին մէկ քանի տարամարդութեանց վերաբերութեան յանձնաժողովը, որ կազմուած է Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանէ և ուրիշ պաշտօնատարներէ, առջի օր իր խորհրդակցութիւնները շարունակեց։

ԲԱՆԱՑԻԱ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ.—Բերայի Ցունաց Բանայիա եկեղեցիին հիմնարկութեան հարիւրամեակը պիտի տօնուի։ Եկեղեցին շինուած է 1804 սեպտ. 30ին, բայց փոխանակ նոյն օրը տօնուելու եկեղեցիին անուան օրը պիտի տօնուի, Նոյմ. 21ին։ Հանդէսին համար Բերայի յոյն հասարակութեան կեդրոնական հոգաբարձութիւնը միջոցներ ձեռք առած է և յանձնաժողով մը կազմած է որ յայտագիր մը պիտի պատրաստէ։

Բիւզանդական ոճով հրատարակուած յայտագիրը կը պարունակէ։ Նոյ. 20ին իրիկուան ժամերգութիւն և աղքատներուն հաց բաժնել։ Նոյ. 21ին պատրիարքական պատարագ, շրջապատուած սինօդականներով, ճառեր, ընդունելութիւն և միտալներու բաժանում։ 22ին և 23ին արքեպիսկոպոսական պատարագներ, 28ին եկեղեցիին հիմնադիրներուն համար հոգեհանդիստ։ Ի յիշատակ այս հանդէսին Գերմանիոյ մէջ պատրաստուած են միտալներ, ոսկեզօծ պղինձէ, և արծաթազօծ պղինձէ, որոնն մէկ կողմը Աստուածածնի պատկերը կայ և միւս կողմը 1804-1904 թուականը, Աստուածաշնչական հատուածով մը։

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ՄՈՐԹԵՐԸ. — Ռումելիի նահանգներուն մէջ մորթի արտածութիւնը առեւտրական կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ։ Բայց զանազան խարդախութիւններ կը կատարուին, որոնք եւրոպական և ամերիկեան հրապարակներուն վրայ օսմ. ապրանքներուն վարկը կը կորցնեն։ Այսպէս, Սելանիկի, Մանաստիրի և Գոսովայի նահանգներուն մէջ մորթուած այծերուն, ուլերուն և գառնուկներուն մորթերը պրկելու և չորցնելու ատեն, առաջուան պէս փոխանակ եղէգի և ուրիշ թեթեւ ճիւղերու, չահադիտութեամբ հաստ փայտեր և ծանր տախտակներ կը գործածուին, որպէս զի մորթերուն կշիռը աւելցնեն։ Սուկիայ թէ Պեռական Գանտիին վնաս է և թէ՛ ապրանքին վարկին։ Այս առթիւ, Սելանիկի Առեւտ. Սենեակը ծանոյց ամէն կողմ որ, ապէց ետք մորթերը չորցնելու և պրկելու համար միայն բարակ եղէգներ, որթատունկի ճիւղեր և կամ նման նիւթեր գործածուին, այսինքն գործածուած նիւթերը մորթին % 4 ծանրութիւնը պէտք է ունենան։ Մինչեւ 8 ամիս պայմանաժամ տրուեցաւ այս հրամանին գործադրութեան համար որմէ ետք, մաքսատուները խնամով պիտի քննեն մորթերը և հաստ փայտով ապրանքները չպիտի արտածուին։

ՆԼՄՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ. — Սելանիկի, Մանասթրի և Գոսովայի նահանգներուն գանձուներն ու վճարուները նախապէս պիտի տեղեկագրուին ընդհ. քնիչ Հիլմի փաշայի, և անոր արտօնութեամբ պիտի կատարուին գործառնութիւնները։ Ընդհ. քնիչը Նլմտական Բարձր Ցանձնաժողովին պիտի ղրկէ հաշիւները։

ԱԿՆԱԲՈՑԻՆԵՐ. — Սպարապետութիւնը որոշեց գաւառի զինուորական հիւանդանոցներուն մէջ ակնաբոյժներ պաշտօնի կոչել, զինուորներուն աչքի հիւանդութիւնները դարմանելու համար։

ԷՐՏԷՔԻ գայմագամ Ալի Բիզա փաշա մեռաւ։ Պրուսայի կուսակալութեան հետեւորդ պաշտօնեայ Ֆայիգ Ասլի պէյ փոխանորդաբար յաջորդ կարգուեցաւ անոր։

ՀՆՈՒԹԻՒՆ. — Պէրկամայէն կը գրեն թէ հին քաղաքին վրայ կատարուած պեղումներէն երեւան հանուեցան 15 խանութ և զանազան մեծութեամբ հողէ ջուրի ճամբաներ։ Ասոնցմէ զատ Ակրոպոլիս երթալիք ճամբուն ձախ կողմը յունական մեծ շէնք մը երեւան հանուեցաւ, հռոմէական դարու մոզայիքներով։ Ուրիշ սրահներ ալ երեւան բերուեցան սիւներով։

ՊԵՏԱԿԱՆ հայթայթիչները, երբ ժամանակին չյանձնեն ապրանքները ուզածնի պիտի ենթարկուին։

ԾՈՊԵՐԸ. — Բաղաքապետութիւնը իմանալով որ ծոպի պատրաստութեան համար Եւրոպայէն բերուած մետաքսները վնասակար նիւթերով ներկուած են, նմոյշ ղրկեց Բժշկ. վարժարանը, տարրալուծելով հաստատելու թէ առողջութեան վնասակար են թէ ոչ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԴԵՀ՝ ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՄԷՋ. — Երէկ իրիկուն հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Ատաբազարէ.—

«Այս գիշեր, (ելէ Ուրբաթ լուսնալու գիշերը) արկածով հրդեհ ծագեցաւ Ատաբազար. Շուկայի ճամբուն վրայ, «Օտուն Բազարը» ըսուած տեղը խանութէ մը և անմիջապէս բոցերը տարածուեցան։ Մովսէս էֆ. Խաչմանեանի խանութէն մինչեւ Զարեհ էֆ. Կօսթոլեանի խանութը, ամէնքն 20-25 խանութ հրոյ ճարակ եղան, ապրանքներուն մեծ մասովը։ Բացերը մեծ վնաս տուին նաեւ դիմացի կարգը։ Վնասները բաւական չատ են»։

ՓՈՔՈՐԻԿԸ ԵՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ.— Սեւ ծովի և Միջերկրականի մէջ վերջին մրրիկին արկածներուն լուրերը տակաւ կը հասնին։ Հաճի Տավուտ Ընկերութեան «Նիքոլաոս» փոքր շոգենաւը որ Բշ. օրը Միջերկրական ճամբայ ելած էր, փոթորիկի բռնուելով Շարքէօյի մօտ խրեցաւ։ Տեղւոյն նաւահանգիստի տեսչութիւնը ուղեւորներէն չորս հոգին արդահատելի վիճակի մէջ ազատած է։ Սակայն միւս ուղեւորներուն ինչ ըլլալը դեռ յայտնի չէ։ Էրէյլիի առջեւ «Աֆէթը Պէյրի» ու «Քալիոբի» առագաստանաւերուն մէջ ընդհարում մը պատահելով, առաջինը խորտակուեցաւ և նաւաստիները ազատուեցան «Քալիոբի»ի կողմէ։ Նոյն տեղը «Եորկիոս» անուն առագաստանաւ մը ցամաք ինկած է բայց նաւաստիները ազատուեցան։ Ուրիշ առագաստանաւ մըն ալ ցամաք ինկնելով խորտակուեցաւ և նաւաստիներէն մէկը խեղդուեցաւ։ Շարքէօյէն կը հեռագրեն թէ Գ. գիշեր, ձիւնախառն սաստիկ փոթորիկի մը տեսնուեցաւ, որուն մասնաւորներ ընկղմեցան։ Սեւ ծովէն եկող անգլ. «Օրքիս» շոգենաւին նաւապետը Դանուբի նեղուցէն դուրս ելնելու սաստիկի մը առնչուած չորս անձեր կը տեսնէ և կ'ազատէ զանոնք գրեթէ կիսամեռ։ Ասոնք չորս Ռուսեր էին և ուրիշ լեզու չէին գիտեր. ուստի չէ հասկցուեր թէ ինչպէս ծովն ինկած էին, բայց կը կարծուի թէ Ռուս շոգենաւային Ընկ.ության վերաբերող շոգենաւ. մը ընկղմած ըլլայ։ Ցունարէն թերթերը կ'ըսեն թէ աւստրիական, իտալական և հելլենական երեք շոգենաւեր վնասուած են Սեւ ծովի մէջ։ Փաշա Պաղչէի առջեւ ատաղձ բեռցած մավուանիներ ցամաք ինկան և խորտակուեցան։ Սէվրէի Պրուտի առջեւ ալ ձկնորսի նաւակ մը ընկղմեցաւ։ Այն շոգենաւերը որոնք Դալգաի առջեւ կ'սպասէին, ճամբայ ելան Սեւ Ծով։ Վերջին լուրեր կ'ըսեն թէ հոն ձիւն, փոթորիկ կը տիրէ։

*** Փոթորիկէն առաջ ձուկ ցամաք ինկան, զանազան նաւամատոյցներու առջեւ։ Պէյլերպէյիի ծովեզերեայ տուներէն շատին պատերը փլած են և բազմաթիւ ծառեր արմատախիլ եղած։ Հեղեղները քանդեցին Զէյնկէլէօյի և ղրկայիոյ այգիները ու պարտէզները։

*** Սէլանիկէն կը գրեն թէ նոյն օրը ձիւն տեղացած է։ Երեք տարիէ ի վեր այդ քաղաքին մէջ ձիւն տեղացած չէր։ Սաֆիյէի լրագիրներն ալ կը գրեն թէ Պուլկարիոյ ամէն կողմերը սաստիկ ձիւն կ'ընէ։ Ջերմաչափը զերոյէն վար 5 աստիճան ցոյց կուտայ։ Լեռնոտ վայրերը ձիւնով ծածկուած են։

ՄՆԱՆԿ. — «Սապահ» կ'ըսէ թէ չուխայի վաճառական Ա. Ս. որուն մնանկութիւնը ծանուցուեցաւ, առանց դատարանի դիմելու, իր եղբօրը՝ Ե. Ս.ի երաշխաւորութեամբ պահանջատէրերուն հետ հաճայնութիւն գոյացուցեր է հարիւրին 40 վճարում ընելու համար։

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկկ գիշեր ուս ասեն հեռագրական գործակալութեանց կողմէ մեզ հաղորդուած են հետեւեալ հեռագիրները.—

ԲԱՐԻԶ, 18 Նոյեմբեր.— Բորթ Արթուրը պաշարող ճաքոնական նաւատորմին մեծ զրահաւորները ճաքոն կը դառնան, Պալթիկի նաւատորմին հասնելէն առաջ անհրաժեշտ նորոգութիւնները կրելու համար։

—Վլատիվոսթոքի ռուս նաւատորմը ամբողջովին նորոգուելով կը պատրաստուի նոր ելք մը փորձել։

—Զէֆուէ կը հեռագրեն թէ Բորթ Արթուրի դէմ ճաքոնական յարձակումները դադրած են։ Ճաքոնցիները մասամբ մը միայն յաջողած են գրաւած տեղերնին պահել, ռուսական կրկնակի կրակին տակակութեան պատճառաւ։

—Վերին սպարապետ Գուրոքաքիի մէկ տեղեկագրին համաձայն, Հոկտ. 8—24 Մուքտէն փոխադրուած վիրաւորներուն թիւն է 824 սպայ և 28479 զինուոր։

—Ճաքոնցիներուն Իցուշանի ամրոցը գրաւած ըլլալու լուրը չէ հաստատուած։ Ճաքոնցիները իրենք ալ կը խոստովանին թէ Բորթ Արթուր մինչեւ առաջիկայ Ցունուար պիտի կարենայ դիմանալ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ԶԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

5/18 Նոյեմբեր 1904

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	94.39
Ամէնէն բարձր գինը	94.39½
» վար գինը	94.24½

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ ֆր.	126.—
Երէկուան բարձր գինը	126.—
» վար »	125.75
Բրէտի Ֆոնսիէ էժիբոլէն Ա	291.—
» » » Բ	269.—
Բարամ	523.
Պանք Նաս. Կրէս.	427.—
Թրամվայի Բաժնեթուղթ	6.—
Բէժիի պարատեթուղթ Ֆրանք	385.—
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ. Ա.Ո.	12.02
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ. Լ. Օ.	4.05

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղ.էն	ղ. փր.
Մէճիտիյէ տրամ	108.01
Անգլիական ոսկի	110.02
Ֆրանսական ոսկի	87.22
Բրիմից	51.05
Նոր մէճիտիյէ	102.30
Բօլ	89.30
Բուպլի թղթադրամ	8.58
Լոնտոն 3 ամիս	111.07½
Բարիզ »	22 61¼

ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ԿԵԱՆՔԵՐ

ԷՕՓԷՆՔՓ

Ամէնուն հիացումին ենթական էր անիկա։ Ծափահարուած լկտիութիւններու և հոլանի զուարճախօսութիւններու մէջ միայն ի՛նք էր որ կ'երեւէր լուրջ և համեստ։

Երգչուհիներու շարքին մէջ, որ կ'անցնէր բեմէն կիսամերկ և անքող, երգերու տողանդումով մը, ա՛ն կը պահէր արուեստագէտ կնկան ձիրքերը և կուտար իր երգերուն տխուր դրուագ մը, մելամաղձոտ և լացնող շեշտ մը՝ ունկնդրող թատերասէրներուն սիրտին և հոգիին խօսող։ Նուագին մերթ գոռ ու խելայեղ, յանախ թրթռուն և հեկեկուն ձայներուն ներդաշն յօդուածումին մէջ, երբ անիկա իր խնկելի ներկայութիւնը կը յայտնէր թատերաբեմին վրայ, ա՛լ ամէն ուշադրութիւն, ամէ՛ն զգացում, ամէն մտախոհութիւն, ամէ՛ն հայեացք ի՛րեն էր, միայն ի՛րը։ կը յուզէր ամէն սիրտ, կը լացնէր ամէն աչք, կ'ընկճէր ամէն էութի՛ւն և կ'երթար աներեւութանալ քուլիսներուն ետեւ, մինչ ժողովուրդը համակ յոյզ և սարսուռ դարձած՝ ահեղագոռ ծափերու որոտումովը կը ճգնէր գոգցես պատռել վարագոյրը՝ որ կ'ինկնար ծալք ծալք իրենց և անո՛ր մէջտեղ, անառի՛կ, անխզելի երկաթէ դուռի մը նման։

Այսպէս երկրորդ, երրորդ կրկնութիւն մը, և ա՛լ վերջնապէս կը տարծուէր վարագոյրը հանդիսատեսներուն աչքին առջեւ գերեզմանի քարի մը պէս, որ իր ետեւը կը թաղէ ամէնէն սիրուած մը։ Այն ատեն այլ հեւ մանչ ու հեւքոտ անէծք մը կը պոռտէր ժողովուրդին սիրտին խորերը՝ վարագոյրին հանդէպ։ Իր ձայնը քաղցր էր, չեչտերը ալարթոյր և շարժուձեւերը սիրուն ու կարկառուն։ Սեւ սեւ բիբեր որոնք ճերմակ անեղութեան մը մէջ կը թաւալին, նկարչագեղ յօնքեր՝ որոնք համբուրելի կէրտ ճակատ մը կ'ստորագծեն, հասակի միջակութիւն մը՝ զոր ուելի աչքառու և հմայիչ կը դարձնէ նուրբ մարմին մը՝ իր զեղուն և հեշտագին կլորութիւններովը։ Ո՛չ մէկին կարեւորութիւն տալու գրգռիչ կամք մը, ամենէն չեշտուած և դիտուած պարագայ մըն էր։ Ու այս յատկութիւններն էին անոր որ իր ետեւէն կը քաշէին ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ, փողոցը թէ թատրոնը, հեւացողներու և պաղատողներու ստուար հոլ մը։ Կատարեալ վայելչագեղ մը և պչրող մըն էր։ Անոր հետ մէկ ժամ մը առանձին անցուցեր՝ հեշտութեան դար մը ապրիլ է, կ'ըսէին։

Սակայն այս ամէն կողմ հեշտութիւն և հիացում սփռող կէս-կոյսը՝ ի՛նչ գաղտնիք մը ունէր իր սրտին մէջ թաղած։ Անզգայ և անգիտակից մարդամէջնա՞յ մըն էր՝ որ կը մխրճէր կեանքին խաւերուն մէջ ու կը գլեր կ'անցնէր ամէն ինչ դէպ իր վախճանը, թէ գերզգայնիկ սիրտ մը, տխուր խոհանքներով ակադեմն հոգի մըն էր։

Ե՛ս հետաքրքիր պրպտողը եղայ իր կեանքին։

×

Այս աղջիկն ալ, իր արուեստակիցներուն պէս հացը շահելու համար մըտած էր քուլիսներու տոռապեցնող մթնոլորտին մէջ։ Աղքատ էին, հայրը չատոնց արդէն հող էր դարձած, ու տարիքոտ մայրը ոչի՛նչ կրնար շահիլ կեանք տալու համար դեռատի զաւակին՝ որ աղջիկ մըն էր։ Աղջիկ մը, այսինքն տկար, նիհար արարած մը որ չատ շուտ կրնար սայթաքիլ, չա՛տ դիւրին կրնար ընկճիլ աչխարհային ադամանդեայ հրապոյրներէն, չլացնող թուղթի զարդերէն։ Կին մը ո՛րքան ցանկացող է ատոնց, և այդ օդային իրերը ունենալու համար ի՛նչ անպէսի կարծուած մաքրութիւնները կուտայ, կը զոհէ։

Շատ դժուար է աղջկան մը՝ հօրը հսկողութեան տակ մոռնալ պատիւ և անբծութիւն. սակայն մայր մը չկրնար միշտ պաշպանել, խստանալ զաւկին, ի՞նչ կրնայ ընել դժբաղդ կին մը, ի՞նչ կրնայ ընել ամէն բանէ զուրկ մայր մը՝ աղջկանը անխուսափելի պահանջումներուն և անմիջական պէտքերուն դէմ. ա՛ն ալ կին մըն է և ճշմարտապէս կ'զգայ ի՛նչ որ կրնայ յուզել կնոջական սիրտը։ Կինը պատասխանատու և յանցաւոր չէ երբեք երբ կը սուղի տիզմին մէջ՝ դուրս քաշելու և ունենալու համար անկէ ադամանդի կամ մետաքսի փալփլուն կտոր մը։ Բնութի՛ւնը դրած է այդ յոռի զգացումը կնոջ սիրտին մէջ և քաղաքակրթութիւնը եկած է անոր սնգոյրը և փայլը տալու։

Այր մարդը չատ անգութ է և բարբարոս։ Կը տեսնայ գեղն ու հրապոյրը անփարձ աղջկան. կը խօսի անոր քաղաքակրթութեան պահանջումներուն վրայ, կը խոստանայ անոր փալփլուն բիւրեղներ և ակնախտիղ կերպասներ, և կոյսը՝ արդէն իսկ ըղձասէր և ցանկացող՝ կը խարուի շուայտութեան ատանէն, ու կուսական արիւնը իր բոսորագոյն կաթիլները կը տողէ։ Ա՛լ կինը ինկած է, և դուրս ելնելու ամէն շարժում, իւրաքանչիւր փորձ աւելի ևս կը խորընկղմէ զայն աղտային այդ անյատակութեան մէջ։

Ասոնք կը խորհէր Էօժէնի խեղճ մայրը, ու զաւակը ազատելու համար այդ ցաւագին վիճակէն որ ուշ կամ կանուխ պիտի հասնէր անխուսափելիօրէն, չընդդիմացաւ երբ հրաւիրեցին այս տատնեւութամեայ աղջիկը թատրոն՝ բեմի աշխատաւորուհի ըլլալու։ Դժբաղդ մայրը կարծեց թէ ա՛լ փրկուած էր զաւակը՝ քանի որ ապրուստի և հագուստի դրամը պիտի չահէր ալ։ Եւ Էօժէնի երգչուհի եղաւ։

Թշուառ մայրը սխալեցաւ սակայն։ Դժոխքէն հանեց՝ բայց տարտարոսը նետեց։ Զգիտցաւ թէ այդ արուեստին մէջ կինը աւելի շուտ կը խաբուի, աւելի շուտ իր անկումին կը յանգի։

Ասիկա բնական չէ՞ միթէ։ Կինը կը կորսնցնէ իր անմեղութիւնը սէրով կամ պճնասիրութեան փափաքով, այդ գեղարուեստի ասպարէզին մէջ պճնասիրութեան և զարդարանքի պէտքը ամենէն աւելի զգալի է, և սէրը հոգ ամենէն աւելի կը տիրապետէ մարդուն, կնոջ միտքին և կ'ազդէ սիրտին անոր, որովհետեւ իրենց ստանձնած դերերն են որ սէրը կը ներարկեն անոնց ծուծերուն և երակներուն մէջ։

Ասպարէզին նիւթականութիւնը ո՛րքան որ ալ փայլուն ըլլայ և չլացնէ, դարձեալ կարողութիւնը չունի ան ամբողջացնելու, գոհացնելու պճնանքի և զարդի պէտքերուն անվերջ չդիմայումը...։

Բեմազարդերու (décor), և երգչներու այդ հուսաւոր կեանքին տառապանքներէն ու գարշելութիւններէն զզուանք մը եկաւ Էօժէնի վերայ։ Բայց ի՞նչ օգուտ, հացի անմիջական պէտքը զինքը հո՛ն կը պահէր։ Ասկէ զատ մարդ երբ անգամ մը այդ ծաղիկներու, սուգերու տախտակին վրայ օթք կը դնէ՝ ա՛լ անհնար է որ անկէ դուրս ելնէ. իւրաքանչիւր ժըպիտ աւելի պինդ կը կապէ զինքը բեմին, ամէն մէկ արցունքի չիթ աւելի՛ սերտ վերաբերում մը կը գոյացնէ վարագոյրին և դերասանին միջեւ։ Կը գանե՝ բայց կ'ախորժիս, կ'ատե՝ սակայն և այնպէս կը սիրես ալ։ Ահեղաշուք ի՞նչ զօրութիւն մը կը տիրապետէ հոգ, անհասկնալի ի՞նչ զգացում մը կը ասատանի։

Տարի մը կար որ Էօժէնի կ'երգէր, թէպէտեւ զգալի յառաջդիմութիւն մը բրած չէր, սակայն իր գեղեցկութեան մոգականութիւնը և ապագայի յաջողակութիւնը համակրելի անուն մը չինած էին իր շուրջ, և ամէն թատերասէս զինքը ունենալ վայելել կը բաղձար։

...Հիմա ամէն բանի նկատմամբ անտարբեր եղած էր ան։ Մէկ հատիկ իղձը զոր ունէր, այն ալ չգեղօրէն զարդարուիլ, ադամանդներով պճնուիլ և ոսկիներու գոյութիւնը տեսնելն էր դրամապանակին մէջ։

Ի՞նչ արժէք ունէր պատիւը։ Ոսկիները չէի՞ն կրնար այդ բառը ծածկել, անոր լոյսը ադամանդին ցոլքերը չէի՞ն կրնար խաւարեցնել։ Տանեւինը տարիներ պատուաւորապէս ապրելով ի՞նչ չահած էր... ոչի՞նչ։

Այս տարտամ խոհերուն մէջ կը ատատանէր, երբ զոյգ մը կրակոտ շուրթներ իրեն սէր և հաճոյք խոստացան։ Զէ՛, ինք հոգի մը չէր կրնար սիրել, այդ սէրը իրեն ամենօթ էր տակաւին, հիմա ինք ոսկին և ադամանդը կը սիրէր, ատոնց կը ցանկար։ Կամ նիւթականը՝ կամ վերացականը և Էօժէնի նիւթականին յարած էր։

Գիշեր մը, երբ շամբանիային փրփուրներ ոսկիներու ցոլքերուն մէջ կը փալփլային, Էօժէնի կուսութիւնը եղծուեցաւ։

Սխալումը չա՛տ շուտ հասած էր։ Ալ անկէ ետքը ինք թիթեռը եղաւ ոսկերաժակ ծաղիկներու։

Հարուստ եղած էր, միւնոյն ատեն հեշտութեան ծարագլուխ աղջիկ մը։

×

Օր մը եղաւ որ կուրծքին տակ տարօրինակ յուզում մը զգաց Կարպիսին նկատմամբ, իրեն ընկերակից դերասան մը, օղիին և չքաւորութենէն ծերացած երիտասարդ մը։

Դիտեց թէ այդ երիտասարդը ուրիշներէն տարբեր ընթացք մը ունէր իրեն հանդէպ, և հասկցաւ թէ ինք ալ պզտիկ հաճոյք մը կ'զգար անոր մօտ ըլլալով։

Բիլ տեսնի մէջ մէկդմէկ ճանչցան, հասկցան։ Այր ու կին ըլլալու փափաք մը ծնաւ երկուսուն։ Սակայն ասոր իրականութիւնը երկու պարագայով կ'ապահովուէր, երկուքն ալ իրենց յատուկ պակասը ունէին զոյս պարտաւոր էին ուղղել։ Էօժէն մշանջենապէս պատուաւոր պիտի մնար, Կարպիս վերջնապէս պիտի հրաժարէր գինեմոլութենէն։ Պայմանները ընդունուած էին։

Ամուսնացան։

Ամուսնութեան երկրորդ օրէն իսկ Կարպիս սկսաւ խմել և տուն դառնալ գինով, անզգայ և ողմաթաթաւ։ Ամարկութիւններ և պատճառաբանութիւններ անպակաս էին։ Այսօր զինքը շնորհաւորած էին, ստիպուած էր խմելու, երկրորդ օրը նոյնպէս, յաջորդ օրերուն բարեկամներ հրաւիրած էին փոխադարձ շնորհակալութեան համար, ուրիշ օրեր սեղան էին և ինք չէր կրցած մերժել։

Ասոնց ամէնուն մէջ յուեգոյն կէսը սա էր թէ, ամէն անգամ որ տուն կը դառնար արբած և զգայագիրկ, իրեն հետ կը բերէր քանի մը սրիկաներ, ընտանեկան պատիւին թշնամիներ, որոնք գիշերը երկար ժամեր կ'երգէին, կը զբօսնէին անճահ կատակներով և անհամ, ոսոխալի խօսքերով։

Կինը կը համբերէր, կը խրատէր, կ'ապերսէր անպատեհութիւնները թուելով անոր այս ընթացքին, սպասելով ամէն անգամ վախճանին։

Գաղ մը մտածեց խեղճ կինը թէ սրանեղութեան պիտի փոխուէր և հեռեւապէս աղէկ տրամադրութիւնով մտիկ պիտի չընէր Հէրմինի ձեռքը խնդրելու առաջարկին։ Սակայն Ֆէրնան կը սխալէր։ Պ. ու Պօրբէօ մտախոհ և գրէթէ տխուր երեւոյթ մը առաւ, բայց ո՛ և է անհամբերութիւն ցոյց չտուաւ և նոյն իսկ բարեմտութեամբ առլցուն ժպիտ մը երեւցաւ շրթունքին վրայ երբ նորատի պաշտօնեային զաւակը գինի լեցնելով ըսաւ.

— Ինծի կուգայ որ այսօր քիչ մը մոռցանք մեր գործը։

— Կարուած ժամանակին տեղը պիտի լեցնեմ և ճաշէն անմիջապէս ետքը...։

— Աղէ՛կ, ըսաւ Պ. ու Պօրբէօ։ Իմ աշխատութեան սենեակս կ'երթաք կը նստիք և ես ալ կարելի եղածին չափ չուտով կուգամ ձեր քով։ Պէտք է որ մեր երկասիրութիւնը մինչեւ երկու ամիս մամլոյ յանձնենք։

Ճաշը աւարտեցաւ առանց դէպքի։ Մինչեւ իսկ Պ. ու Պօրբէօյի յուզումը բոլորովին անցաւ և երբ հիւրասենեակ գնաց, ուր խոհուէ բերուեցաւ, հանգարտ և ժպտուն էր։ Անուշա՛ իր երեւակայութեանը մէջ միջոց մը գտած էր Սրրիդին տիրանալու, և իր զուարթութիւնը այնքան չատցաւ որ Տիկին ու Պօրբէօ ամէնէն յարմար ատեն սեպեց աղջկանը և Ֆէրնանի սիրոյն խօսքը բանալու։ Իր մէկ նշանին վրայ, Հէրմին սենեակը քաշուեցաւ, մինչ Ֆէրնան Պ. ու Պօրբէօյի աշխատութեան սենեակը կ'երթար իր պատին երկասիրութիւնը չարունակելու համար։

— Պարո՛ն, ըսաւ այն ատեն Տիկին ու Պօրբէօ յուզումով, վասն զի ամուսինը արտաքին բարեմիտ երեւոյթի մը տակ կը պահէր անընտել ու խիստ նրկարագիր մը և ամենախորամանկ բնաւորութիւն մը, կրնա՞մ լուրջ խնդիրներու վրայ խօսիլ ձեզ։

— Ի՞նչ, ըսաւ գրասենեկի պետը, որ սիրային խոկումներու մէջ թաղուած էր նորէն։

— Պէտք էր ըսէի ծանր խնդիրներ, շարունակեց Տիկին ու Պօրբէօ համարձակութիւն առնելով։

— Տէ՛ր Ասուած։ Խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ է, Տիկին։

— Աղջկանս վրայ։

Պ. ու Պօրբէօ զարմանքի չարժում մը ըրաւ։ Տիկինը չարունակեց.

— Հէրմին 18 տարու եղաւ, այսինքն այն տարիքին հասաւ ուր աղջիկ մը կրնայ և պէտք է ամուսնանալ։

— Ամուսնանա՞լ, Տէր Աստուած, բացագանչեց Պ. ու Պօրբէօ։ Ի՞նչ ընելու համար պիտի ամուսնանայ։

— Բայց..., ըսաւ խեղճ մայրը դողալով, մենք ամէն ատեն իր հետը չենք ապրիր և...։

— Թո՛ղ ատանկ ըլլայ, Տիկին, ընդմիջեց Պ. ու Պօրբէօ կոպտաբար, բայց վերջապէս, ամուսնանալու համար ամուսին մը պէտք է գտնել։

— Թեթեւս գտած է...։

— Հարցնե՞ստ է, հարցուց գրասենեկի պետը ա՛յնպիսի թափով մը ուր իր ընչաքաղց նկարագիրը կը յայտնուէր։

— Ազնիւ ու վայելուչ երիտասարդ մըն է, որ Հէրմինը շատ կը սիրէ և կրնայ կիներուն ամէնէն երջանիկը ընել զայն։

— Շատ աղէկ...։ Հարցնե՞ստ է։

— Ո՛չ, բայց պատուաւոր ասպարէզ մը ունի։

Պ. ու Պօրբէօ ուսերը թօթուեց։

— Աւելի չի բաւեր, ըսաւ։

— Սակայն, պարոն, Հէրմին կը սիրէ զայն եւ կը սիրուի անկէ։

— Անո՞ւնը։

— Կը ճանչնաք և գնահատած էք, պատասխանեց Տիկին ու Պօրբէօ։ Ֆէրնան Բօշէն է։

Պ. ու Պօրբէօ նստած տեղէն ցատկեց և զարմանքի ու զայրոյթի ճիչ մը արձակեց։

— Օ՛ն անգամ, չափազանցութի՛ւն է ատ, պոռաց։ 1800 ֆրանք թոշակ առնող, անկուտի, անպայման, անապարդ պայծառեա՞ յ մը...։ Խնդ էք, Տիկին։ Ես ատանկ յիմար գործի մը մասնակից չեմ կրնար ըլլալ։ Եթէ կ'ուզէք իմ հաւանութիւնս առնել բանի, կը սխալիք։ Կարելի՛ բան չէ։

Պ. ու Պօրբէօ ելաւ և սկսաւ անկանոն քայլերով վեր վար պտիլ հիւրասենեկին մէջ, փոքրիկ վայրագ աչքերը ցասկոտ երեւոյթով մը դարձնելով ակնակապիճներուն մէջ, և բուռն գրգռութիւն մը ցոյց տալով։ Տիկին ու Պօրբէօ, որ վառարանին անկիւնը նստած էր երկարատեւ նահատակութիւնով մը տառապող ու այլ եւս պայքարելու համարձակութիւն չունեցող անձերու վհատ դիրքովը վրայ նկարուած լուրջ ժպիտը՝ որ կ'ալեւոտեր զինքը այն տեսն, կը յայտնէր անոր մէջ կատարեալ երանութիւն մը, անճառելիօրէն քաղցր բան մը, որուն քով մարդոց լուսագոյն հեշտութիւնները թերեւս հաճոյքի նշոյլ մըն են լոկ։

Ի՞նչ կ'ըսէր այդ երգը։ Է՛հ, շատ պարզ բան մը։ Սիրոյ ու տխրութեան պարզ խօսքեր էին անոնք։

«Ան որ կը սիրեմ՝ հեռու է ինձմէ,

«Բայց իմ սիրոս անոր ճամբուն կը հետեւի։»

Եղանակը ոչի՛նչ ունէր իր մէջ նը-շանաւոր։ Ողբալից ու պարզ եղանակ մը, ա՛յնչափ-ա՛մբ որ անատաւին արձագանգներուն ժամանակ կուտար իրեն պատասխանելու։

Բայց ի՞նչ փոյթ։ Կոյրը կը սիրէր այդ եղանակն ու խօսքերը, կը սիրէր կնոջ այդ ձայնը՝ իր սիրելու բովանդակ զօրութեամբը։

Որո՞ւ կը վերաբերէր այդ ձայնը։ Չէր գիտեր, չէ՛ր ալ ուզեր գիտնալ, վախնալով որ իրականութիւնը մի՛ գուցէ վարէ իր երազը։ Իր շուրջը գտնուող անձերէն ո՛չ մէկուն, ո՛չ իսկ մօրը հարցուցած էր։ «Ո՞վ է երգողը. արդեօք դեռատի կո՞յս մըն է, քուսմա՞յթ է թէ թիագոյն, ագե՞ղ թէ սիրուն։ Ակնարկ մը կը ձգէ՞ իմ վրաս, երբ այս երգը կ'երգէ ան...։»

Ո՛հ, ո՛չ. ատոր վրայ թո՛ղ երբեք չխօսին իրեն։ Թո՛ղ միշտ խորհրդաւոր մնայ ան, անծանօթ բարեկամուհին, որ իր սիրոը օրօրել կուգար ամէն օր։

Արդէն չէ՞ր ճանչնար զայն։ Մինթէ կոյրերը իրենց ականջներուն շնորհիւ չեն տեսներ աղօտ կերպով։ Ո՛հ, անտարակոյս։ Ուրիշներէ աւելի՛ աղէկ թերեւս, կը ճանչնար զայն։ Եւ եթէ հշդիւ չէր գիտեր անոր վարսերուն գոյնը, գիտէր գոյնը անոր հոգւոյն՝ որ ճերմակ էր, որ սիրող ու բարի էր։ Նաեւ գիտէր թէ զինքը կը սիրէր ան քիչ մը...։ Ինչո՞ւ համար երգել պիտի գար ամէն իրիկուն, եթէ զինքը սիրած չըլլար։

Արդարեւ, օր մը, ծաղկաթի գեղկուհի մը երբ մօտակայ անտառին աղբիւրներէն ջուր առնելու կ'երթար, տեսած էր այս երիտասարդը անշարժ կեցած ամարտնոցին պատշգամին վրայ, տեսած էր որ այս օտարականը աչազուրկ էր, և կրցածին չափ զանիկա սփոփելու համար՝ իր ամէնէն գեղեցիկ երգը երգած էր, և դէմքին արտայայտութենէն կռահելով որ անոր հաճոյք կը պատճառէր, վերադարձ եկած էր, նախ մերթ ընդ մերթ, յետոյ ամէն օր ճշդապահութեամբ, միեւնոյն ժամուն, անհամբերութեամբ սպասուած խօսեցեալի մը պէս։

Ո՛հ, կոյրը՝ ի՞նչ որ ալ ըլլար՝ չպիտի թերանար այս ժամադրութեան մէջ, և իր մայրը՝ որ հասկցած էր ամէն բան, զգուշութեամբ կը հեռանար իսկոյն, որպէս զի իր որդին կարող ըլլայ ամբողջովին խորասուզուելու՝ լսելու երջանկութեան մէջ։ Ո՞րչափ երջանիկ էր Ժան։ Ո՛հ, անտարակոյս, ա՛ն որ կ'երգէր՝ անիրի էր իրեն պէս։ Ցրբաթայլ չեղող մէկը կրնա՞յ ունենալ այդ ձայնը...։ Եւ ասիկա հաստատելով՝ Ժան կ'զգար որ կը դողար հաւատարիմ անսորդին հանդէպ իր ունեցած երախտագիտութենէն ու պաշտամէն։

Շաբաթներո՛վ այսպէս երգել եկաւ ան։

Գարունը եկաւ, ձմեռը եկաւ, և երգը կը հնչէր դեռ անոր կուսական, խանդաղատալից ու սիրուն ձայնովը։

Այդ երգը լսած ատեն, տակաւ առ տակաւ, Ժանի ա՛յնքան նուրբ ականջը գիւտեր կ'ընէր։ Ձայնին կամ եղանակին ամենափոքր երանգներուն մէջէն կը զուշակէր, գոգցե՞ս, երգող աղջկան մտքէն անցածները։

«Ահաւասիկ, այսօր վիշտ ունի ան...» կ'ըսէր իրիկուն մը ինքնիրեն։

«Ո՛հ, անտարակոյս շատ հաճոյք պատճառած են իրեն քիչ մը առաջ», կը մտածէր հետեւեալ օրը։

Ընտանի ձայնին սլացքներուն մէջէն, գոգցե՞ս, կոյրը կը նշմարէր խորհրդաւոր սիրուհւոյն բովանդակ կեանքը, և զանիկա երջանիկ զգալով՝ ինքն ալ պզտիկ երջանկութիւն մը կ'զգար։ Ու կը վշտակցէր, երբ խուսափուկ եղանակում մը կը մտանէր անոր վշտաբեր ըլլալը։

Ան մրչափ կը սիրէր այդ ձայնը՝ որ իրեն հասկցուցած էր ինչ որ իր տարիքը ունեցող մարդ մը կրնայ զգալ դեռատի կոյսի մը համար, որ իրեն տրուած էր ա՛յն գերզգայն յուզումը որուն չնորհիւ մարդկային էակ մը, ա՛րքան ալ աննշան ու անժամանչ ըլլայ, կը բարձրանայ վայրկեան մը մինչեւ ատուածի մը փառքը։

—Ո՛հ..., մրմնջեց՝ սովորական երգին ունկնդրելով։

Ցաղրդ իրիկունը, ա՛յնքան խոր եղաւ իր տխրութիւնը որ իր անկենդան աչքերը լալ սպառեցան։

—Ո՛հ..., հառաչեց անգամ մըն ալ անձկութեան սարսուռով մը։

Երրորդ իրիկունը, երգը չլսուեցաւ ալ եւս։

Ո՛հ, ինչո՞ւ արդեօք։ Ինչպէս կարելի պիտի ըլլար սպրիլ այսուհետեւ՝ առանց քարեկամ երգին օրօրումներուն։

Իրիկունները իրարու յաջորդեցին, Ժան ուրիշ բան չլսեց՝ աղբիւրներուն խոխջաձայն անվերջ ողբերէն զատ։

Ուստի ինքը անգամ մըն ալ չերեւցաւ պատշգամին վրայ. անկողին ինկաւ և չուզեց լսել՝ ալիարտի ձայները։ Աւա՛ղ, ո՛չ տենդ ունէր ան և ո՛չ ալ կը հազար։ Բան մը չունէր, կ'ապասհովցնէր բժիշկը, և քիչ պատենէն պիտի ապաքինէր։

Բայց Ժանի մայրը կ'զգար որ իր տղան չպիտի առողջանար, եթէ չարունակէր լուել ա՛ն որ կ'երգէր։

Եւ այն ատեն, ինք գնաց անտառին մօտը գտնուող գիւղը։ Հոն փնտռեց ծաղկաթի աղջիկը՝ որ ա՛ն քան հաւատարմօրէն երգած էր ամէն իրիկուն՝ ասնին առջեւէն անցած ատեն։ Ձայն կը ճանչնար քիչ մը, վասն զի մէկէ աւելի անգամներ վարագոյրին ծայրը վեր վերցնելու հետաքրքրութիւնը ունեցած էր, երբ երգը կը բարձրանար։ Եւ գտնելով զանիկա, պատմեց անոր, առանց վարանման, թէ ո՛րչափ դժբաղդ էր զաւակը՝ իրեն ձայնը չլսելն ի վեր. թախանձագին աղերսեց որ գայ երգէ, առաջուան պէս, իրիկունը, սովորական ժամուն։

—Շա՛տ աղէկ, տիկին, խոստացաւ ան չատգունելով։

Աղջիկը սարսռելի յուզումէ մը գլուխը հակած՝ կ'զգար որ իր պզտիկ լանջքը կը բաբախէր։

Հետեւեալ օրը, մայրամուտին, ծաղնօթ երգը բարձրացաւ անտառին մէջ։

«Ան որ կը սիրեմ՝ հեռու է ինձմէ,

«Բայց իմ սիրոս անոր ճամբուն կը հետեւի։»

Առաջին խաղերուն Ժան չկուեցաւ, պատշգամին դուռը բացաւ, սովորական անկիւնը կեցաւ ու երկարեց իր անձկալից գէմքը։

Սակայն իր գլուխը խանարհեցաւ խկոյն և չրթունքները իրարմէ բաժնուեցան՝ բարձրացնելու համար երկար, վերջին հառաչ մը՝ հոգիին խորէն արձակուած։

Կոյրը վանդակապատէն ցատքելով գահավիժեցաւ պարապին մէջ։

Ձայնը իրեն կ'ըսէր որ զինքը խաբած էր ան...։

ԺԱՆ ՌԱՄՕ

Թարգմ. ՀԱՅԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Տէր եւ Տիկնոջ

ՕՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԴԱՇՍԷՐԵԱՆ

ԱՆ ՈՐ Կ'ԵՐԳԷՐ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Իր ամբողջ կեանքն էր ինքզ ա՛յն երգը։ Անկէ կ'ստանար իր բոլոր երջանկութիւնը, յոյսն ու թերեւս իր առողջութիւնը։ Լաւ գիտէր թէ չպիտի արժէր ապրիլ կեանքը սկսեալ ա՛յն իրիկունէն յորում այդ երգը չքարձրանար դէպի ինքը՝ աղբիւրներով կարկաչող անառին խորէն, և թէ իր աչքերէն ներս, կոյրի տխո՛ւր աչքերէն, պիտի մանէր քիչ մը աւելի մթութիւն՝ որ յաւիտենական գիշերը պիտի դնէր իր հոգիին մէջ։

Բարեբաղդաբար, երգը կը հասնէր միշտ գաղտ ու ներդաշնակ։ Մայրամուտի՛ն էր որ կը լսէր զայն։ Ո՛հ, ի՞նչ սիրուն ու հզական ձայն...։ Երբոր առաջին խաղերը կը բարձրանային իրիկուան անդորրութեան մէջ, Ժան կը հառաչէր երկա՞ր և կը վերցնէր գլուխը գլուխը, կը կառկռէր իր զուարթ դէմքը դէպի ձայնին ծփանքները, ինչպէս ընդարմացած աղաւնի մը դէպի արեւը կ'երկարէ իր թեւը, և դէմքին վրայ նկարուած լուրջ ժպիտը՝ որ կ'ալեւոտեր զինքը ամէն տեսն, կը յայտնէր անոր մէջ կատարեալ երանութիւն մը, անճառելիօրէն քաղցր բան մը, որուն քով մարդոց լուսագոյն հեշտութիւնները թերեւս հաճոյքի նշոյլ մըն են լոկ։

Ինչ կ'ըսէր այդ երգը։ Է՛հ, շատ պարզ բան մը։ Սիրոյ ու տխրութեան պարզ խօսքեր էին անոնք։

«Ան որ կը սիրեմ՝ հեռու է ինձմէ,

«Բայց իմ սիրոս անոր ճամբուն կը հետեւի։»

Եղանակը ոչի՛նչ ունէր իր մէջ նը-շանաւոր։ Ողբալից ու պարզ եղանակ մը, ա՛յնչափ-ա՛մբ որ անատաւին արձագանգներուն ժամանակ կուտար իրեն պատասխանելու։

Բայց ի՞նչ փոյթ։ Կոյրը կը սիրէր այդ եղանակն ու խօսքերը, կը սիրէր կնոջ այդ ձայնը՝ իր սիրելու բովանդակ զօրութեամբը։

Որո՞ւ կը վերաբերէր այդ ձայնը։ Չէր գիտեր, չէ՛ր ալ ուզեր գիտնալ, վախնալով որ իրականութիւնը մի՛ գուցէ վարէ իր երազը։ Իր շուրջը գտնուող անձերէն ո՛չ մէկուն, ո՛չ իսկ մօրը հարցուցած էր։ «Ո՞վ է երգողը. արդեօք դեռատի կո՞յս մըն է, քուսմա՞յթ է թէ թիագոյն, ագե՞ղ թէ սիրուն։ Ակնարկ մը կը ձգէ՞ իմ վրաս, երբ այս երգը կ'երգէ ան...։»

Ո՛հ, ո՛չ. ատոր վրայ թո՛ղ երբեք չխօսին իրեն։ Թո՛ղ միշտ խորհրդաւոր մնայ ան, անծանօթ բարեկամուհին, որ իր սիրոը օրօրել կուգար ամէն օր։

Արդէն չէ՞ր ճանչնար զայն։ Մինթէ կոյրերը իրենց ականջներուն շնորհիւ չեն տեսներ աղօտ կերպով։ Ո՛հ, անտարակոյս։ Ուրիշներէ աւելի՛ աղէկ թերեւս, կը ճանչնար զայն։ Եւ եթէ հշդիւ չէր գիտեր անոր վարսերուն գոյնը, գիտէր գոյնը անոր հոգւոյն՝ որ ճերմակ էր, որ սիրող ու բարի էր։ Նաեւ գիտէր թէ զինքը կը սիրէր ան քիչ մը...։ Ինչո՞ւ համար երգել պիտի գար ամէն իրիկուն, եթէ զինքը սիրած չըլլար։

Արդարեւ, օր մը, ծաղկաթի գեղկուհի մը երբ մօտակայ անտառին աղբիւրներէն ջուր առնելու կ'երթար, տեսած էր այս երիտասարդը անշարժ կեցած ամարտնոցին պատշգամին վրայ. տեսած էր որ այս օտարականը աչազուրկ էր, և կրցածին չափ զանիկա սփոփելու համար՝ իր ամէնէն գեղեցիկ երգը երգած էր, և դէմքին արտայայտութենէն կռահելով որ անոր հաճոյք կը պատճառէր, վերադարձ եկած էր, նախ մերթ ընդ մերթ, յետոյ ամէն օր ճշդապահութեամբ, միեւնոյն ժամուն, անհամբերութեամբ սպասուած խօսեցեալի մը պէս։

Ո՛հ, կոյրը՝ ի՞նչ որ ալ ըլլար՝ չպիտի թերանար այս ժամադրութեան մէջ, և իր մայրը՝ որ հասկցած էր ամէն բան, զգուշութեամբ կը հեռանար իսկոյն, որպէս զի իր որդին կարող ըլլայ ամբողջովին խորասուզուելու՝ լսելու երջանկութեան մէջ։ Ո՞րչափ երջանիկ էր Ժան։ Ո՛հ, անտարակոյս, ա՛ն որ կ'երգէր՝ անիրի էր իրեն պէս։ Ցրբաթայլ չեղող մէկը կրնա՞յ ունենալ այդ ձայնը...։ Եւ ասիկա հաստատելով՝ Ժան կ'զգար որ կը դողար հաւատարիմ անսորդին հանդէպ իր ունեցած երախտագիտութենէն ու պաշտամէն։

Շաբաթներո՛վ այսպէս երգել եկաւ ան։

Գարունը եկաւ, ձմեռը եկաւ, և երգը կը հնչէր դեռ անոր կուսական, խանդաղատալից ու սիրուն ձայնովը։

Այդ երգը լսած ատեն, տակաւ առ տակաւ, Ժանի ա՛յնքան նուրբ ականջը գիւտեր կ'ընէր։ Ձայնին կամ եղանակին ամենափոքր երանգներուն մէջէն կը զուշակէր, գոգցե՞ս, երգող աղջկան մտքէն անցածները։

— Սակայն, պարոն, Հէրմին կը սիրէ զայն եւ կը սիրուի անկէ։

— Անո՞ւնը։

— Կը ճանչնաք և գնահատած էք, պատասխանեց Տիկին ու Պօրբէօ։ Ֆէրնան Բօշէն է։

Պ. ու Պօրբէօ նստած տեղէն ցատկեց և զարմանքի ու զայրոյթի ճիչ մը արձակեց։

— Օ՛ն անգամ, չափազանցութի՛ւն է ատ, պոռաց։ 1800 ֆրանք թոշակ առնող, անկուտի, անպայման, անապարդ պայծառեա՞ յ մը...։ Խնդ էք, Տիկին։ Ես ատանկ յիմար գործի մը մասնակից չեմ կրնար ըլլալ։ Եթէ կ'ուզէք իմ հաւանութիւնս առնել բանի, կը սխալիք։ Կարելի՛ բան չէ։

Պ. ու Պօրբէօ ելաւ և սկսաւ անկանոն քայլերով վեր վար պտիլ հիւրասենեկին մէջ, փոքրիկ վայրագ աչքերը ցասկոտ երեւոյթով մը դարձնելով ակնակապիճներուն մէջ, և բուռն գրգռութիւն մը ցոյց տալով։ Տիկին ու Պօրբէօ, որ վառարանին անկիւնը նստած էր երկարատեւ նահատակութիւնով մը տառապող ու այլ եւս պայքարելու համարձակութիւն չունեցող անձերու վհատ դիրքովը աչքերը վար առած էր և արցունքի երկու լուռ կաթիլներ կը հոսէին նիհար այտերէն վար։ Ծանկարծ երիկը կեցաւ իր առջեւ ու երեսը նայեցաւ պիշ պիշ։

— Ա՛հ, կուլա՞ք, հեգնեց, կուլաք վասն զի չեմ ուզեր ձեր զաւակը ասլդրամ ու ապագայ չունեցող մէկու մը՝ փախանակ չնորհակալ ըլլալու որ հոգ կը տանիմ երջանկութեանը այդ զաւակին որ վերջապէս իմս չէ, որ գիտուածէն զաւակն է, յոռի ընթացքի մ պտուղն է...։

Այս վերջին խօսքին, այս նոր տինքին վրայ տարբաքաս կիրը չ գիմացաւ այլ եւս։ Քան տարիէ ի վեր համակերպութիւն ցոյց տուող դէրը բռատացաւ և հպ